

Dømt til døden ...?

udstødelse hos Jehovas Vidner

psykiske og sociale konsekvenser

2. del

At bryde med Jehovas Vidner?

Udstødellesprocessen

Søren Bo Rødgaard Henriksen

Dømt til døden ...?
Udstødelse hos Jehovas Vidner – psykiske og sociale konsekvenser
2. del

© 2006, 2013 Søren Bo Rødgaard Henriksen

www.sbrh.dk

Eget forlag og tryk

ISBN 87-991500-2-6

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden form for gengivelse af denne publikation eller dele deraf er uden forfatterens skriftlige samtykke, forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug ved anmeldelser.

Indholdsfortegnelse

Forord	4
04 – At bryde med Jehovas Vidner	6
04.1 – ”At gå i stå”	7
04.2 – Udstødelse	9
04.2.1 – Udstødelsen i begyndelsen	10
04.2.1.1 – 2. Johannes brev, vers 10.....	11
04.2.2 – Ændringen af beslutningsprocessen i udstødelssager.....	12
04.2.3 – Udstødelse som adskillelse – ”dem og os”	13
04.2.4 – Udstødelssens sociale konsekvenser skærpes	14
04.2.5 – Udstødelse, en erstatning for dødsstraf	15
04.3 – Frafald.....	17
04.3.1 – Synet på frafaldne	18
04.4 – Beslutningen om at forlade Jehovas vidner	20
04.5 – Jehovas Vidners syn på livet og døden.....	23
04.5.1 – Livet og døden efter Jehovas Vidner	24
05 – Udstødelssprocessen	26
05.1 – Sagsbehandlingen.....	27
05.1.1 – Appel	28
05.1.2 – Registrering	29
05.2 – Den private/offentlige retledning.....	30
05.3 – ”Det er indstillingen til det forkerte, der fører til udstødelse”.....	30
05.4 – Vejledningen om ”at mærke sig”.....	31
05.5 – Krænkelsen af den religiøse retssikkerhed	31
05.5.1 – Anklager.....	32
05.5.2 – Bevisbyrden	33
05.5.3 – Den udstødtes renommé	34
05.5.4 – Tavshedspligten.....	35
05.6 – Muligheder og forudsætninger for genoptagelse i Jehovas vidner.....	35
05.6.1 – Den første tid efter genoptagelsen.....	35
05.6.2 – Vidnerne kontakt til udstødte med henblik på genoptagelse	36
06 – Sociale konsekvenser	38
06.1 – Forholdet til udstødte slægtninge	39
06.2 – Hvis et hjemmeboende barn udstødes.....	41
06.3 – Hvis en forlovet bliver udstødt.....	43
06.4 – Familielivet efter udstødelss af en ægtefælle	43
06.4.1 – Hvis der er børn i ægteskabet	45
06.4.2. – Samkvemsretten og forældremyndighed ved skilsmisse.....	46
06.4.3 – Når ex-Vidnet har samkvemsret	48
06.4.4 – Når ex-Vidnet har forældremyndigheden.....	49
06.4.5 – Forholdet mellem bedsteforældre og børnebørn	51
06.5 – Vagttårnsselskabet og dets rolle i sager om forældremyndighed	52
Kildemateriale	56

Forord

Dette hæfte er det andet af i alt tre hæfter, der har til formål at give et indblik i den praksis som trossamfundet Jehovas Vidner udøver over for medlemmer, som er blevet ekskluderet eller som er i risiko for at blive det. Endvidere er det min hensigt at pege på forskellige konsekvenser af denne praksis.

Dette og de øvrige to hæfter henvender sig til dem der ønsker at opnå en viden om og indsigt i de problemer der knytter sig til en udstødelse fra Jehovas Vidner. Ud over de mennesker, som på den ene eller anden måde er berørt af, at de enten i deres familie eller omgangskreds kender til en som er udstødt af Jehovas Vidner, kan det fx være:

- psykologer, psykiatere, pædagoger, socialrådgivere og andre, som kommer i kontakt med mennesker, som har været gennem en udstødelse fra Jehovas Vidner, vil kunne hente nyttige oplysninger med henblik på at kunne forstå deres baggrund og aktuelle situation.

- studerende, som gerne vil beskæftige sig med udstødelse, enten generelt eller som det sker hos Jehovas Vidner, og de konsekvenser som dette kan have. Her tænker jeg fx på psykologistuderende, studerende på de sociale højskoler og de pædagogiske uddannelser.

- sidst, men ikke mindst vil hæfterne være til nytte for udstødte og frafaldne, en hjælp til en få sat ord på deres oplevelser eller få afklaret nogle af de ubesvarede spørgsmål, de går og tumler med.

Det første hæfte indeholder en kort introduktion til Jehovas Vidner, hvad de tror på, deres oprindelse og udvikling fra en lille religiøs bevægelse til et verdensomspændende trossamfund. Derefter følger en diskussion af en påstand som ofte bliver fremført i forbindelse med Jehovas Vidner: Hjernevask. I forlængelse heraf gennemgår jeg den proces, der foregår fra et menneske møder Jehovas Vidner til det bliver medlem. Samtidig introduceres nogle af de begreber som implementeres i sprogbrugen i konverteringsperioden, som dels bliver brugt til at definere, hvor i konverteringsprocessen vedkommende er, dels som en del af konvertittens nye selvopfattelse og nøgle til sit nye sociale netværk.

I det foreliggende hæfte bliver udstødelserprocessen gennemgået fra den første mistanke og de første anklager, sagsbehandlingen og frem til selve udstødelsen. Derefter følger en gennemgang af en række sociale konsekvenser der følger med en udstødelse. Sidst i hæftet berører jeg nogle af de problemstillinger der er i forbindelse med sager om forældremyndighed og samkvemsret efter en skilsmisse mellem et Jehovas Vidne og en udstødt, samt den holdning som Jehovas Vidner og Vagttårnsorganisationen udviser over for gældende retspraksis.

Det tredje og sidste hæfte indeholder en gennemgang af nogle af de faktorer som er medvirkende til, at medlemmerne af Jehovas Vidner tilsyneladende villigt accepterer udstødelserpolitikken og medlemmernes pligt til at angive afvigende trosfæller, selv når der er tale om familiemedlemmer. Derpå følger en beskrivelse af den krise som mange udstød-

te må igennem, en krise som for manges vedkommende påvirker deres liv i adskillige år efter udstødelsen. Sidst i det tredje hæfte vil der være nogle råd og anbefalinger, hvis man fx i kraft sin profession er i kontakt med udstødte.

Når der er behov for disse hæfter er årsagen bl.a., at der i forbindelse med en udstødelse som den Jehovas Vidner praktiserer ofte udløser eller er årsag til en ”skjulte” problemer og konflikter, som fordrer en realviden om udstødelens forudsætninger, vilkår og konsekvenser. Set ude fra vil man ved en umiddelbar betragtning af den udstødtes situation i de fleste tilfælde få det indtryk, at der er tale om ”almindelige” problemer, som ikke adskiller sig væsentligt fra andre, som har været genstand for en social udstødelse. Og som sådan er den krise en udstødelse fra Jehovas Vidner udløser, isoleret set, ikke anderledes end enhver anden udstødelse: marginalisering, tabsoplevelse, etc. Og alligevel er der en fundamental forskel på social udstødelse i almindelighed og en social udstødelse der er religiøst betinget, som det forekommer hos Jehovas Vidner.

En social udstødelse indebærer ganske vist tab af sociale relationer, social og følelsesmæssig tryghed, hvilket i selv sig kan være ganske problematisk for den der oplever en sådan udstødelse. Men for den person som gennemlever en udstødelse fra Jehovas Vidner, omfatter udstødelser desuden noget langt mere fundamentalt, tabet af en eksistentiel forståelsesramme, tabet af en grundlæggende verdensopfattelse, som en gyldig reference- og fortolkningsramme. Endvidere, det (fx religiøs overbevisning, moral, etik, sociale normer) der legitimerer en udstødt fra Jehovas Vidner til at handle, det der fremmer eller hæmmer motivationen, er med udstødelser bragt i et modsætningsforhold til den udstødte og dennes interesser. Samtidig oplever mange udstødte fra Jehovas Vidner i kortere eller længere perioder at være fanget i et dilemma: længslen efter et nyt liv uden for Jehovas Vidner, men samtidig tør de ikke give slip på det de havde.

Hvis den udstødte betragtes og behandles ud fra de samme præmisser, som andre der har været gennem en ”almindelig” udstødelse, hvis man overhovedet kan tale om en sådan, vil der i bedste fald være tale om ingen eller kun ringe nytteværdi af den hjælp der ydes, - i værste tilfælde vil resultatet blive en forværring, med forkrampning og forarmning af personens psykiske tilstand og sociale situation. Dermed siger jeg ikke, at der skal tages særligt hensyn til udstødte medlemmer af Jehovas Vidner, men et *anderledes* hensyn, en anden tilgang end man normalt ville have til personer der er genstand for en social marginalisering og udstødelse.

Det er ikke min agt at gøre mig til dommer over hvorvidt Jehovas Vidners tro og religiøse praksis er rigtig eller forkert med hensyn til udstødelse. Det er mit ønske og håb at jeg med disse hæfter vil kunne bidrage til en mere nuanceret forståelse af og indsigt i Jehovas Vidners udstødelspolitik og dens konsekvenser, samt bibringe læseren en bedre forståelse af den virkelighed, der er knyttet en udstødelse, både for den udstødte og for dem som er berørte heraf, fx ægtefæller, børn og familiemedlemmer.

04 – At bryde med Jehovas Vidner

Spørger man Jehovas Vidner om det er svært at forlade deres trossamfund, svarer de ofte *‘at det er den letteste sag i verden. Man skal blot holde op med at forkynde og deltage i deres møder, så er man ikke længere et Jehovas Vidne. Navnet ”Jehovas Vidner” viser, som de selv siger, at der er tale om mennesker, der fortæller andre om Jehova. Hvis man ophører med at forkynde, ophører man derfor også med at være et Jehovas Vidne’*.

Kære STRAX!

Jeg håber at I vil bringe mit spørgsmål videre til Jehovas Vidner, da svaret på det vil have stor betydning for mit liv.

Kære tidligere brødre.

Jeg er vokset op som Jehovas vidne siden jeg var barn, men for ca. fire måneder siden brød jeg med organisationen, da jeg fandt ud af at nogle af lærepunkterne var falske. Jeg har ikke været til et møde siden.

Jeg lovede den præsiderende tilsynsmand ikke at udbrede mine tvivlstanker til andre af mine trosfæller, da jeg ellers ville blive udstødt. Jeg ville heller ikke skrive et officielt brev om, at jeg trak mig tilbage fra menighed og afskar mig selv, da det jo i Jehovas vidners øjne er det samme som at udstøde sig selv. Med andre ord har jeg gjort alt for at undgå at blive udstødt, og jeg ønsker blot at leve mit eget ”nye” liv, helt uafhængigt af Jehovas Vidner.

Mit liv har nu forandret sig så meget, at jeg gør mange af de ting som Jehovas Vidner fordømmer. Nu undersøger jeg andre trossamfund, og har bl.a. overværet en søndagsprædiken i en kirke, noget af det værste man kan gøre som Jehovas Vidne. Mit store problem er, at jeg går i en evig angst for at blive ”opdaget” for mine, i Jehovas Vidners terminologi, ”syndige handlinger”, og derfor blive udstødt. Jeg har bestemt heller ikke lyst til at ”stå til regnskab” for mine handlinger, overfor et dømmende udvalg af ældste, når jeg nu ikke længere har samme tro.

Derfor er mit spørgsmål nu: Hvor lang tid skal der gå, fra man er stoppet med at komme til møderne, til man ikke længere regnes for at være et Jehovas Vidne? (Og jeg derved kan undgå repressalier).

Med venlig hilsen

Anonym.

Ovenstående er en telefax sendt programmet til ”STRAX”, Danmarks Radio P3, 7. november 1996. - Det bør her bemærkes, at vedkommende selv har været ældste i en af Jehovas Vidners menigheder, og er et eksempel på, at selv medlemmer af Jehovas Vidners ældsteråd ikke altid er fuld ud bekendt med de regler som de skal administrere i forbindelse med en udstødelse. Eksempel er på ingen måde et enkeltstående tilfælde.

At det ikke altid er så let at forlade Jehovas Vidner – som de gerne vil give indtryk af, fremgår af en udstødsessag fik tilnavnet ”Viborg-processen”, bl.a. omtalt i Kristeligt Dagblad, 10. februar 1995. Et Jehovas Vidne var begyndt at tvivle på flere af de centrale lærepunkter, hvilket medførte at han besluttede sig for at forlade Jehovas Vidner. Da han var gift og havde familie i Jehovas Vidner, ønskede han at trække sig i al ubemærkethed. Hvis han uopfordret begyndte at drøfte sin tvivl med andre vidste han at det automatisk ville resultere i en udstødelse og dermed tabet af al kontakt til familien. Ikke desto mindre kunne det ikke undgås, at der var nogle blandt hans trosfæller, der havde bemærket at han blev mindre og mindre aktiv. Flere var begyndt at spørge til hans dalende religiøse aktivi-

tet, og til dem der spurgte direkte begyndte han at fortæller om sin tvivl. Dette blev af de ældste i menigheden tolket frafald og oprør og førte til at han blev udstødt. En appelsag blev afvist, fordi han efter de ældste mening havde »afvist at følge den bibelske vejledning der gælder for dem der vil være Jehovas Vidner«.

Kan man uden konsekvenser eller repressalier forlade Jehovas Vidner? Både Jehovas Vidner og Vagttårnsorganisationen prøver at undgå denne problematik ved at påpege, at der er forskel på at blive udstødt for at have gjort noget forkert og så selv vælge at forlade tros-samfundet fordi man ikke længere ønsker at være et Jehovas Vidne.

Når Jehovas Vidner argumenterer på denne måde, kan man få det indtryk at det er muligt at forlade Jehovas Vidner uden større problemer eller konsekvenser. Sådan er virkeligheden desværre ikke. Jehovas Vidner har den grundlæggende holdning, at enten er du med eller så er du det ikke, du er enten for eller imod. Der er ingen mellemvej. Forestillingen om det ukomplicerede eller ”udramatiske” brud med Jehovas Vidner er en illusion for begge parter, både for Jehovas Vidner og for den der ikke længere er et aktivt Jehovas Vidne.

04.1 – ”At gå i stå”

Udtrykket ”at gå i stå” eller ”gået i stå” bruges om de medlemmer, som ikke længere deltager i Jehovas Vidners offentlige forkyndelse og møder eller kun i et begrænset omfang deltager i det religiøse liv, fx. til Vidnernes årlige påskefejring ”mindehøjtidelen” eller andre særlige arrangementer.

”*At gå i stå*” er det begreb eller fænomen som Jehovas Vidner har i tanke når de siger at man kan forlade tros-samfundet uden problemer. Begrebet ”at gå i stå” er nært knyttet til et andet begreb som også er bestemmende for Jehovas Vidners tænkning og adfærd, ”at følge med organisationen”, hvilket

vil sige at fastholde Vagttårnsorganisationen som højeste autoritet i sit liv. Dybest set betyder ”at gå i stå” at man som Jehovas Vidne er ophørt med at ”gå på frelsens vej”, at man ikke bliver frelst ved Harmagedon med mindre man ændrer holdning og levevis og igen bliver et aktivt medlem af Jehovas Vidner.

Blandt dem der er ”gået i stå” er for de flestes vedkommende tale om en udvikling der har strukket sig over en længere periode – flere år er ikke ualmindeligt, hvor vedkommende langsomt er ophørt med at deltage i missionsarbejdet og kun sporadisk overværer Jehovas Vidners ugentlige møder. I denne periode betragtes vedkommende som ”uvirk-som”, der er stadig håb, men han/hun ”leger med ilden”, hvad angår frelsen.

”**Gået i stå**” – medlem der er ophørt med at komme til Jehovas Vidners møder, ikke deltager i missionsarbejdet og som kun har en ringe kontakt til andre Jehovas Vidner.

Udstødt – medlem der er blevet ekskluderet, for at have overtrådt Jehovas Vidners regler, og som ikke har været villig til at ændre holdning til det skete og angre det skete, eller ophøre hermed.

Frafalden – medlem der udtaler sig kritisk om Vagttårnsselskabet og dets ledelse og som ikke vil anerkende det som endegyldig autoritet i sit liv. Vedkommende er enten blevet udstødt for dette eller har selv fraskrevet sig medlemskab, og behandles som udstødt.

Set udefra kunne man fristes til at sige, at dem der betegnes som eller selv opfatter sig som ”gået i stå”, ikke længere er at betragte som Jehovas Vidner. *Problemet ved at anskue det på denne måde er imidlertid, at vedkommende stadig er bundet af sin dåb til Jehovas Vidner.*¹ Denne reali-

I et tilfælde blev et tidligere medlem, som ikke havde været i kontakt med Jehovas Vidner i tre år, kontak- tet af ældste fra den menighed han sidst havde været tilknyttet og anklaget for frafald. Grunden viste sig senere at være, at han havde skrevet en artikel i et hæfte udgivet af og for tidligere medlemmer af Jehovas Vidner - dette var kommet de ældste for øre, og han blev nu anklaget for frafald og udstødt.

tet kommer fx til udtryk ved at Jehovas Vidners i deres holdning til dem der er ”gået i stå” er tale om en mere eller mindre passiv og ureflekteret accept af at vedkommende ikke længere vil være et Vidne. Der er således ikke tale om en ubetinget accept eller respekt for vedkommendes valg. Fra Jehovas Vidners side kan man acceptere denne tilstand hos tidligere aktive medlemmer, så længe de ikke begår åbenlyse brud på Jehovas Vidners moralregler, undlader at ud-

tale sig kritisk om Jehovas Vidner, eller åbent fraskriver sig deres tro som Jehovas Vidne.

Fordi et Jehovas Vidner ”er gået i stå” og i mange år ikke har haft regelmæssigt samvær med eller kontakt til Jehovas Vidner er sandsynligheden for udstødelse, med deraf følgende konsekvenser, ikke udelukket. En udstødelse kan blive aktuel, hvis det tidligere medlem stadig opfattes som et Jehovas Vidne blandt ikke-Jehovas Vidner på det tidspunkt, hvor en ”overtrædelse” finder sted. Desuden, hvis vedkommende stadig har en eller anden kontakt med aktive Jehovas Vidner, og disse er bekendte med den pågældende ”overtrædelse”. Og sidst, men ikke mindst, arten af den ”overtrædelse” der er begået – om den er eller vil blive offentligt kendt og om den vil kunne bringe Jehovas Vidner i miskredit.

Der er dog to forhold, som øjeblikkelig vil føre til en udstødelse af dem der er ”gået i stå”. Her bruger Vagttårnsorganisationen dog et andet udtryk, at vedkommende har ’afskåret sig selv fra menigheden’. Det er de tilfælde, hvor vedkommende melder sig ind i et politisk parti eller begynder at udvise interesse for eller deltager i politisk arbejde, eller hvis vedkommende tilslutter sig et andet religiøst samfund eller åbenlyst tilkendegiver sin støtte til et sådant.

Når det hævdes at det er den letteste sag i verden at forlade Jehovas Vidner, er det en sandhed med modifikation. Det er sandt i den betydning at man ikke søger at **forhindre** det, men det kan ikke ske uden problemer eller konsekvenser, fordi et brud med trossamfundet altid indebærer

”En ældste fra en lokal menighed, som jeg havde kendt siden jeg var teenager var kommet forbi den anden dag for at hente en check til betaling for noget håndværksarbejde han havde udført for mig for nyligt. Han er vel vidende om at jeg ikke har overværet møderne i 20 år, og at jeg på ingen måde føler mig som Vidne. Ikke desto mindre fortalte jeg ham, at jeg havde til hensigt at ’afskære mig’ officielt inden for den nærmeste fremtid. Han fortalte at han så ikke længere kunne udføre noget som helst arbejde for mig når det er sket.” (Privat kilde, USA)

¹ Det at medlemmer af Jehovas Vidner psykisk og følelsesmæssigt ved dåben knytter et uløseligt bånd, indgår en pagt, er en af de vigtigste læresætninger man skal være sig bevidst om i forståelsen af udstødte eller dem som er i risiko for at blive udstødt. Den transformation der foregår i forbindelsen med konverteringen indebærer en så gennemgribende selvtilsidesættelse, at mange efter en udstødelse har store vanskeligheder med at genetablere en autentisk selverkendelse.

en risiko for at det tidligere medlem vil kunne genstand for sociale sanktioner, fx i forhold til familiemedlemmer eller slægtning.

Det er kun rimeligt problemfrit at forlade Jehovas Vidner så længe vedkommende anerkender eller ikke kommer i åbenlys konflikt med Jehovas Vidners grundlæggende moralske forskrifter, samt afholder sig fra offentligt at udtale sig kritisk om trossamfundet. Denne forudsæt er i praksis uden tidsbegrænsning, hvilket betyder at selv om et medlem selv vælger at forlade Jehovas Vidner, udelukker det ikke en udstødelse.

Hvis et medlem skriftligt eller i utvetydige mundtlige vendinger tilkendegiver, at han/hun ikke ønsker at blive betragtet som et Jehovas Vidne, uanset hvornår det sker, så får det automatisk de samme konsekvenser, som ved en udstødelse; det tidligere medlem betragtes nu som en *frafalden*, og skal behandles som en sådan. (Frafald og Jehovas Vidners syn på frafaldne omtales fra side 17 og de efterfølgende sider.)

04.2 – Udstødelse

Udstødelsen er det magtmiddel Jehovas Vidner anvender over for de medlemmer, som ikke ”vil make ret” eller i de tilfælde hvor man er i tvivl om ægtheden i den angrer de udviser i forhold til deres synd.

Blandt de forhold der i kan føre til udstødelse kan nævnes:

- kritik af Vagttårnsorganisationen
- tobaksrygning
- ludomani
- alkoholisme
- gentagne tilfælde af beruselse
- sex før eller uden for ægteskabet
- abort
- homoseksualitet
- fællesskab med frafaldne
- deltagelse i politiske arbejder
- deltagelse i økumenisk arbejde
- at acceptere blod som medicinsk behandlingsmiddel
- sladder og bagvaskelse, m.v.

Jehovas Vidner har i mange henseender et ambivalent forhold til udstødte. Som individer betragtes udstødte generelt som svage mennesker, der i de fleste tilfælde er mere eller mindre harmløse – fx når udstødelsen har sin årsag i forhold som ægteskabsbrud, rygning, alkoholmisbrug, sex før ægteskabet, etc.. I sådanne tilfælde går snakken om det der er sket da ofte også mere eller mindre åbenlyst, og omgærdet med en vis nysgerrighed. Det er også i sådanne sager at det i særlig grad giver anledning til konflikter og samvittighedsnag, når det er en ægtefælle, far/mor eller søn/datter, der er udstødt. Man vil gerne have en eller anden form for kontakt, men tør ikke – og sker det alligevel er det som oftest omgærdet af hemmelighedskræmmeri, fortællelser og benægtelser.

Er der imidlertid tale om en der er udstødt for frafald, eller en der selv har forladt Jehovas Vidner og senere begynder udtale sig kritisk om trossamfundet (noget der fx ofte

ses i forbindelse med skilsmisssager, specielt hvor der er mindreårige børn involveret og der er uenighed omkring forældremyndigheden og vilkår for samværet), forholder det sig ganske anderledes. I disse tilfælde er man meget mere strikse med hensyn til håndhævelse af de regler der gælder i forhold fordømmelsen og distanceringen til de udstødte. Det har bl.a. sin årsag i, at der siden begyndelsen af 90'erne har udviklet sig en nærmest hysterisk angst for frafaldne. I denne forbindelse bør det heller ikke forbigås, at der i de senere år har vist sig en stadig mere markant tendens til at betragte udstødte, der ikke søger genoptagelse i Jehovas Vidner, på samme måde som man generelt ser på frafaldne.

04.2.1 – Udstødelsen i begyndelsen

Praksisen med at udstøde blev første gang bragt på bane omkring 1904 af Charles Taze Russell med udgivelsen af sjette bind af *Studier i Skriften*.² Russell beskæftiger sig i dette bind med de retningslinier, som han anså for at være gældende for de kristne menigheder. Selvom Russell taler om udstødelse er der dog stor forskel på den ”sanktion” han havde i tanke og den måde udstødelsen i dag praktiseres hos Jehovas Vidner. Denne forskel skal ses på baggrund af den fundamentale forskel i frelsesforståelsen som herskede på den tid og i dag. På Russells tid troede man at alle medlemmer af menigheden ville blive frelst til et liv i himmelen, mens alle uden for menigheden havde muligheden for frelse til et liv her på jorden. I dag er det helt anderledes. Nu er frelsen (til et liv på jorden) kun mulig for dem der er loyale medlemmer af Jehovas Vidners menigheder. Livet uden for menigheden er et liv uden mulighed for frelse, det er den evige fortabelse.

Russell anså det som værende menighedens kollektive opgave at dømme syndere. De ældste skulle generelt kun vejlede dem der ikke levede på en måde som man kunne forvente af en kristen, - de havde ingen bemyndigelse eller mandat til at handle på menighedens eller forsamlingens vegne. Endvidere skulle de virke som forligsmæglere i de tilfælde, hvor der var opstået uoverensstemmelser mellem to eller flere af menighedens medlemmer, som disse ikke selv umiddelbart kunne bilægge.

Hvis det kom så vidt, at man mente at en udstødelse var påkrævet var det op til det enkelte medlem af menigheden at afgøre, hvor langt de ville gå hvis de begrænsede deres omgang med den udstødte. Selvom udstødelsen kunne indebære visse sociale begrænsninger, så understregede Russell dog, *‘at det ikke må opfattes som en adskillelse der skal gælde for bestandig, men om en tilrettevisning indtil vedkommende erkender sin uret, og efter evne søger at gøre det så godt som muligt’*.³

Russell beskæftigede sig også med, hvorvidt menigheden er bemyndiget til at dømme en synder. Hvis et medlem, der var blevet bortvist fra menigheden havde angret sine handlinger og ønskede at vende tilbage til menighedsfællesskabet, skulle man tage imod vedkommende. Han fremførte, *‘at menigheden ikke har magt til at udelukke en synder for*

² Studier i Skriften er en serie på seks bøger, som Russell skrev i perioden fra 1886 til 1904, hvori han formulerede sine fortolkninger af Bibelen. Heri var også hans anvisninger for hvordan en kristen efter hans mening bør leve, samt hans syn på hvordan den kristne menighed bør organiseres og fungere.

³ Studier i Skriften, bind VI, side 324.

stedse, fordi det ikke er muligt at læse, hvad der bor i hjertet. I de tilfælde hvor et medlem af forsamlingen havde begået synd mod Helligånden og derfor er hjemfalden til evig fortabelse, ville der ikke være behov for at dømme vedkommende. Russells argument og synspunkt var at synderens handling(-er) i sig selv vil være en dom.⁴

Med hensyn til dem, der nægtede at følge de ældstes anvisninger og deres undervisning, noget som i dag fører til udstødelse, sagde Russell, at de skulle behandles på samme måde som en 'hedning eller tolder.' For at en forsamling ikke skulle gå for vidt i sin afstandtagen til et 'afvigende' medlem understregede Russell, at det der skulle begrænses var **den fortrolige omgang**, der kendetegner trosfæller, men at man ellers godt kunne tale eller have kontakt med de pågældende: »Brødrene bør ikke gaa forbi ham paa Gaden, som om de ikke kender ham, de må behandle ham høfligt.«⁵

Under J.F. Rutherford var der ikke nogen ændringer i praksisen med udstødelse. Det er først under Vagttårnsorganisationens fjerde præsident, Nathan H. Knorr, at der sker en radikal holdningsændring i forhold til de medlemmer, der ikke slutter 100 % op bag Jehovas Vidners lære og viser deres ledelse fuld lydighed.

04.2.1.1 – 2. Johannes brev, vers 10

Det bibelvers som nok har den største betydning for forskellen i den måde som Russell introducerede "udstødelsen" og sådan som den praktiseres i dag blandt Jehovas Vidner er 2. Johannes brev, vers 10.

Når tolkningen og anvendelsen af netop dette bibelvers er blandt de mest omdiskuterede og problematiske sider ved en udstødelse fra Jehovas Vidner i dag skyldes det i det væsentligste to forhold. For det første er der den måde, hvorpå Jehovas Vidner han valgt at oversætte dette vers. I den autoriserede danske oversættelse fra 1992 lyder verset: "Hvis nogen kommer til jer og ikke fører denne lære, så tag ikke imod ham i jeres hus, og byd ham ikke velkommen." I Jehovas Vidners bibeloversættelse⁶ oversætter med den sidste del af verset på denne måde: "... så modtag ham ikke i jeres hjem og hils ikke på ham." Ordlyden "hils ikke" tages helt bogstaveligt, hvilket er væsentligt medvirkende til at Jehovas Vidner helt ignorerer udstødte når de møder dem, uanset hvilken sammenhæng der er tale om.⁷

For det andet er der den omstændighed, at Jehovas Vidner anvender ordlyden i for-

»Desuden ved vi alle af erfaring at et enkelt "goddag" ofte kan være det første skridt til en samtale og måske et venskab. Vil vi ønske at tage det første skridt over for en udstødt?« – Vagttårnet 15. november 1981, side 16.

⁴ Studier i Skriften, bind VI, side 335.

⁵ Ibid., side 336.

⁶ Ny-verden Oversættelsen, den danske udgave fra 1985.

⁷ Vagttårnet 15. april 1988, side 27, siger: »Vejledningen i Andet Johannesbrev 11 betyder derfor utvivlsomt at man end ikke skal sige "goddag" til sådanne.« Der henvises yderligere til Vagttårnet, 1. august 1985, side 31, hvor man klart slår fast, at dette bibelvers betyder, at man *end ikke* må sige blot "goddag" til en udstødt.

hold til *alle* udstødte. Russell anvendte dette bibelvers *udelukkende* om de medlemmer af menigheden, og *kun disse*, som man skønnede havde begået synd mod Helligånden. Det er om *disse alene* han anvender dette bibelvers om ikke at byde sådanne syndere velkommen i sit hjem eller spise måltider sammen med dem.

04.2.2 – Ændringen af beslutningsprocessen i udstødsessager

Den første væsentlige ændring, der var en forudsætning for at man kunne indføre en udstødsespolitik, sådan som Jehovas Vidner praktiserer den i dag, skete i 1945. Tidligere havde det været sådan, at afgørelsen om et medlem af menigheden skulle udstødes blev truffet af menigheden ved afstemning blandt de tilstedeværende. Dette blev nu ændret til, at det er de ældste alene, repræsenterende menigheden, der skal behandle og afgøre sagen.

I 1951 ændrer man mål og motiv for anvendelsen af udstødelse. Tidligere havde man nok ønsket at holde menighederne fri for medlemmer, der ikke fulgte læresætningerne, men det var dog med det klare motiv at hjælpe sådanne medlemmer, så de kunne vende tilbage. Det nye var, at det enkelte medlem kommer i anden række og det nu er Jehovas Vidner, som organisation, der er det vigtigste. Vagttårnsselskabet udtrykte det på denne måde: *»Organisationen er vigtigere for Gud end en umoralsk eller udydig skabnings frelse. Hævdelsen af Jehovas overhøjhed og bevarelsen af hans navns renhed er af større betydning end bevarelsen af forsættelige syndere. ... Vi kan ikke besmitte eller bringe vanære over organisationen ved uren adfærd og forblive i organisationen, for det ville virke som surdej og udsætte hele organisationen for at blive gennemsyret af urenhed, hykleri og synd. Det ville gøre organisationen afskyelig i retsindige menneskers øjne og ville forhindre dem, som tager anstød deraf, i at komme til organisationen og blive frelst.»*⁸

Forudsætningen for denne tankegang var de ændringer, som Jehovas Vidners tredje præsident, J.F. Rutherford, havde foranlediget i årene fra 1925 til 1938. Rutherford havde fået gennemført visionen om teokratiet, ledelsen for Vagttårnsselskabet som mellemlid mellem Gud og mennesker, Guds talerør. Den ændring der sker i 1951 var således en naturlig konsekvens af de ændringer, som Jehovas Vidner gennemgik i den førnævnte periode.

»Vi maa altid holde for Øje, at Guds Organisation er teokratisk, ikke demokratisk. Lovene for hans organisation kommer fra ham selv, den store Teokrat, Jehova, ... Man kan med Rette sige, at en teokratisk Organisation virker oppefra og nedefter (det vil sige fra den Højeste og nedefter) og ikke nedefra og opefter (det vil sige fra Menighedens Medlemmer og opefter). En, som vægrer sig ved at følge Organisationens Instruktioner ... bør ikke efterfølges eller efterlignes af de andre Medlemmer i Kredsen, men bør hjælpes til at indse sin Vejs Vildfarelse. Dersom han bliver Aarsag til Spild og Partier inden for Kredsen, da maa den teokratiske Organisation gribe ind gennem sine bemyndigede Tjenere.» – Vagttårnet 1. februar 1945, side 20, 24.

For at forstå, hvorfor Jehovas Vidner anvender udstødelsen som det er tilfældet, og hvorfor denne praksis i dag er uløseligt knyttet til Jehovas Vidner, må man erindre, at Vagttårnsorganisationen kategorisk afviser enhver form for kontakt med anderledes troende. I deres øjne er for eksempel økumenisk arbejde at sidestille med afgudsdyrkelse, i yderste konsekvens tilbedelse af Satan, at

⁸ Vagttårnet 15. juli 1951, side 222.

fornægte enhver forestilling om en sand tro.

Hos mange fundamentalistiske eller sekteriske trossamfund eller bevægelser kan man finde holdningen, 'det er kun os der fortæller sandheden', den tilbedte Guds sandhed. Jehovas Vidner går et skridt videre – de går så vidt, at de gør krav på at *være* sandheden, de er det fysiske udtryk for Guds vilje og tilbud om frelse. Deres religiøse system bygger i dag på en skarp adskillelse mellem dem selv og andre, baseret på en fundamentalistisk anvendelse af enten/eller-princippet, hvor det kun er dem der har ret, fordi de *er* Sandheden, Guds eneste repræsentanter på jorden. Alle andre, hvor oprigtige den end er, er troende der er blevet vildledte af Satan.

04.2.3 – Udstødelse som adskillelse – ”dem og os”

Det var dog først fra sommeren 1952 at der blev stillet krav til de enkelte menigheder om, at de *skulle* praktisere udstødelsen, som foreskrevet af Vagttårnsselskabet. Denne skærpeelse blev indført for at understrege adskillelsen mellem dem og andre, en adskillelse (i form af forskel), som man havde betonet kraftigt siden Russells tid, en adskillelse som i dag udgør en central del i Jehovas Vidners selvforståelse som værende ”sandheden” eller ’sandhedens budbringere’. Udstødelsen var et af flere tiltag, der blev indført i forbindelse med den øgede centralisering af magten i organisationen og ændringer af strukturen i forbindelse med den ekspansion, der var lagt op til under den nye præsident (N.H. Knorr). Den betydning som udstødelsen ville få, som man ser det i dag, blev yderligere understreget ved det forhold, at det også var i denne periode at man begynder at omtale sig selv som ”Den nye verden samfund”.

I begrundelsen for at anvende udstødelse over for de medlemmer der ikke levede op til de religiøse og moralske regler, sagde man bl.a.: »*Jehova er særdeles interesseret i at bevare sin organisation ren og adskilt fra denne onde verden, hvori vi nu lever. Han har en grund derfor. Hans tjenere tilhører ham, de står for hans navn, de står for hans ord, og de står for sand tilbedelse. Jehova Gud ønsker, at de skal være hans efterlignere.*»⁹ – Dette argument er i de senere år også blevet brugt som begrundelse for at Jehovas Vidner skal hade de frafaldne. – Videre blev det fastholdt, at fejlen altid ligger hos den udstødte, fordi menigheden (Vagttårnsorganisationen) tilhører Gud: »*Grunden til, at nogen bliver udstødt, er den, at de opfører sig ukorrekt. Det er ikke menigheden, der er noget i vejen med, for den tilhører Gud. Men det er en eller anden i menigheden, som ikke efterligner Gud eller lader sig lede af hans sandheds- og retfærdighedsprincipper.*»¹⁰

I 1958 og 1959 begyndte man at betone de pligter og det ansvar som påhviler menighedernes ledelse (ældsteråd) i forbindelse med at sikre at medlemmerne i et og alt levede op til Jehovas Vidners tro og lære. Det afstedkom en række henvendelser til Vagttårnsselskabet, som i 1961 udgav et (ikke offentligt tilgængeligt) skrift¹¹, som behandlede en lang række

⁹ Vagttårnet 1. juni 1952, side 163.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Bogen hedder "Spørgsmål vedrørende tjenesten på arbejdsmarken". Den blev udgivet på dansk i 1962. Der var kun et eksemplar i hver menighed, og den måtte kun læses af dem der deltog i udvalg der behandlede sager

spørgsmål, der havde været eller kunne blive årsag til udstødelse. Af bogen kan man se, at det der i begyndelsen har voldt de største problemer var de sager, der vedrørte skilsmisse og ægteskabsbrud. Dette fortsatte op gennem 1960'erne, hvor den seksuelle frigørelse i samfundet uden tvivl har været medvirkende til, at der hvert år blev udstødt adskillige tusinder Jehovas Vidner.

I årene fra 1972 til 1974 begynder udstødelsen imidlertid at få mere vidtgående konsekvenser, både socialt og psykisk.

Den første og for de fleste knap så kendte årsag var at Vagttårnsselskabet i en kort periode ikke anså oral og analsex uden for ægteskabet som skilsmissegrund. De principper man lagde til grund for denne beslutning betød, at et gift Jehovas Vidne kunne dyrkede oral/analsex uden for ægteskabet, havde et homoseksuelt forhold eller dyrke sodomi, uden at den forurettede ægtefælle kunne søge skilsmisse. Hvis vedkommende alligevel gjorde det, og giftede sig igen, ville det afstedkomme en udstødelse.¹²

Det næste der skete var, at det fra efteråret 1973 ikke længere var tilladt for Jehovas Vidner at ryge. Man gav de medlemmer der var rygere 6 måneder til at stoppe, hvorefter de ville blive udstødt, hvis de fortsatte. Alene i USA blev der i maj 1974 udstødt godt 2.000 Jehovas Vidner som følge af denne nye skærpelse.¹³ Denne ændrede holdning til rygning fik vidtgående konsekvenser i mange familier, specielt fordi man allerede i 1963 var begyndt at lægge vægt pligten til at angive de medlemmer der ikke overholdt de gældende regler.¹⁴

04.2.4 – Udstødelsens sociale konsekvenser skærpes

Da Vagttårnsselskabet i 1981 yderligere skærpede holdningen til de udstødte, er det at de alvorlige og vidtgående psykiske og sociale problemer i forbindelse ved udstødelse for alvor begynder at manifestere sig.

Mange af de sociale problemer der tidligere havde været kan man groft set tilskrive konsekvenser af meningsforskelle. Med hensyn til de psykiske problemer, der frem til dette tidspunkt havde været, kan for manges vedkommende ses som en følge af det menneskesyn som Jehovas Vidner har og de forventninger, som man har til de enkelte medlemmers deltagelse i de religiøse aktiviteter. Dette blev for nogle forstærket af det pres som er forbundet med, at man hos Jehovas Vidner stræber efter en frelse der er baseret på gerningsretfærdighed.

Når de ændringer der indføres i 1981 i særlig grad giver anledning til alvorlige psykiske problemer, ikke kun for den udstødte, men også for de Jehovas Vidner, hvor den udstødte er en ægtefælle, familiemedlem eller slægtning, er det fordi en udstødelse nu betyder

der kunne føre til udstødelse.

¹² I bogen *Samvittighedskrise* (side 39-46) fortæller Raymond Franz fra sin tid som medlem af *Jehovas Vidners styrende Råd* (Jehovas Vidners øverste ledelse) om nogle af de problemer som dette afstedkom i de fem år, hvor disse regler var gældende.

¹³ Vagttårnet, 1. juni 1976, side 254.

¹⁴ Vagttårnet, 15. november 1963, side 524-527.

et brud på *både* de religiøse og sociale relationer. Den udstødte bliver fra dette tidspunkt overladt til en total isolation. For eksempel betyder den nye skærpede praksis, at et Jehovas Vidne ikke må deltage ved sociale sammenkomster, som fester og bryllupper, hvor der er udstødte tilstede, eller deltage i en begravelse af en udstødt eller hvor der er en udstødt til stede.¹⁵ En familie erfarede konsekvenserne af dette da deres datter skulle giftes. Til brylluppet var inviteret hen ved 200 Jehovas Vidner, men da det kom frem at den ene af deres sønner, som var blevet udstødt, også var inviteret, meldte de alle afbud til brylluppet. Familien blev af Jehovas Vidner ”opfordret” til at vælge mellem sønnen/broderen og troen.¹⁶

Den indførte skærpelse i 1981 er efterfølgende blevet yderlige strammet op, første gang i 1985, da det ikke længere var tilladt blot at hilse på en udstødt og i siden begyndelsen af 1990’erne, da man begyndte at betone vigtigheden af at man hader de udstødte og frafaldne. Så sent som 2002 blev holdningen til udstødte og frafaldne gentaget og man understregede vigtigheden af, at disse retningslinier fortsat bliver efterlevet.¹⁷

04.2.5 – Udstødelse, en erstatning for dødsstraf

Med den skærpede praksis, der blev indført i 1952, var tale om en dramatisk ændring i synet på udstødte og medlemmer med afvigende holdninger, hvilket man ikke er i tvivl om når man læser Jehovas Vidners skrifter fra denne periode. Det er tydeligt at ledelsen i Vagttårnsorganisationen med den nye politik har ønsket at betone forskelligheden og forstærke adskillelsen mellem Jehovas Vidner og det øvrige samfund.

I begrundelsen for at indføre den skærpede udstødelspolitik skrev man bl.a.: *»Jehova er særdeles interesseret i at bevare sin organisation ren og adskilt fra denne onde verden, hvori vi nu lever. Han har en grund derfor. Hans tjenere tilhører ham, de står for hans navn, de står for sand tilbedelse. [...] Hele formålet med at bringe hans tjenere, hans folk, ind i en organisation, er at holde dem ubesmittede af Djævelens organisation. [...] Grunden til at nogen bliver udstødt, er den, at de opfører sig ukorrekt. Det er ikke menigheden, der er noget galt med, for den tilhører Gud. Men det er en eller anden i menigheden, som ikke efterligner Gud eller lader sig lede af hans sandheds- og retfærdsprincipper. [...] En sådan person hører ikke hjemme blandt Guds rene organisation eller menighed. Han burde vende tilbage til den onde gruppe, han kom fra, og dø sammen med den og Satans organisation.»¹⁸*

For at understrege, at det at blive udstødt er alvorligt og betyder evig fortabelse, hvis der ikke sker en omvendelse, anførte man, at Bibelen indeholder *»eksempler på folk, som Jehova Gud udstødte, fjernede fra sin menighed, blev af med, fordi de handlede uret, for hvad han gjorde forhen, det vil han gøre i dag, ...«.*¹⁹ Der fortælles efterfølgende om Ko-

¹⁵ Vagttårnet, 15. november 1981, side 12. ff.

¹⁶ Det Fri Aktuelt, 19. januar 1990.

¹⁷ Rigets Tjeneste, august 2002.

¹⁸ Vagttårnet 1. juni 1952, side 163-164.

¹⁹ Ibid, side 164.

ran, Datan og Abiram, de 250 fyrster sammen med deres husstande, som blev opslugt af jorden og fortæret af ild. Mirjam blev ramt af spedalskhed som straf for hendes hovmod. Og så var der Akan: »Gud nøjedes ikke med at udstøde ham af menigheden ... Han lod Akan stene til døde, og hans familie med ham, fordi han var en tyv.«²⁰

Som begrundelse for dette syn på synd og udstødelse siger Vagttårnsselskabet: »Guds hellige ånd virker blandt hans folk. Den er hans virkekraft, hans ledelse af sin menighed. Vi, menigheden, må have den samme Guds ånd. [...] Denne ånd, som vi får gennem forståelsen af Guds ord, må være virksom; den må bevares, den må frelses.«²¹ Den som nu udstødes »forlod engang Djævelens organisation. Han blev rensset ved Kristi blod, han indviede sig til selv til Gud, og Gud helligede ham til tjeneste. [...] Nu har han fordærvet sig selv, fordi han handler således. Han synder mod den hellige ånd. Han kæmper imod Gud.«²² Synd mod Helligånden er den værst tænkelige synd, og Vagttårnsselskabet understreger at en sådan »fortjener tilintetgørelse. [...] Det er en frygtelig ting at blive kastet ud af Guds menighed, at blive tilintetgjort som Koran og hans tilhængere, at blive stenet til døde som Akan og hans tilhængere ...«²³

Den nye og ændrede holdning til udstødte afstedkom året efter et spørgsmål om, hvordan Jehovas Vidner skal forholde sig, hvis det er et familiemedlem der bliver udstødt. Af svaret fremgår det, at udstødelsen er så en alvorlig sag, at den fortjener døden, selvom der er tale om et familiemedlem. Man skrev dengang: »I dag lever vi ikke i en teokratisk nation, hvor sådanne medlemmer af vor kødelige familie kan udryddes for utroskab mod Gud og hans organisation, sådan som der var muligt og beordret i Israel under ørkenvandringen og i Palæstinas land. ... 5. Mosebog 13:6-11. Da vi i dag er begrænset af de verdslige nationers love, som vi lever i, såvel som af Guds love gennem Kristus, kan vi kun i en vis udstrækning træffe vore forholdsregler mod sådanne frafaldne, det vil sige i overensstemmelse med begges love. Både landets lov og Guds lov gennem Kristus forbyder os at dræbe frafaldne, selvom de er medlemmer af vor egen familie af kød og blod. Guds lov kræver imidlertid, at vi anerkender deres udstødelse af menigheden, og dette til trods for, at landets lov fordrer, at vi på grund af det naturlige bånd lever sammen med og har omgang med sådanne frafaldne under samme tag.«²⁴

Selvom Jehovas Vidner ”kun” udstøder de medlemmer, der ikke overholder de religiøse normer, så antyder citatet ikke desto mindre, at man gerne så dødsstraf anvendt over for ’uforbæderlige syndere’. At denne holdning stadig præger tankegangen hos Jehovas Vidner fremgår af den besked en yngre kvinde fik, da hun blev udstødt i efteråret 1993: ”Hvis du havde levet under Moseloven, havde du stået til en stening. Det er Jehovas holdning til dig, og dermed det mest retfærdige. Men her i vores samfund, i den tid vi lever, er det bare ikke tilladt at udøve den slags.”

Samme efterår (1993) som denne udtalelse faldt, havde Vagttårnsselskabet igen skærpet den fjendtlige holdning yderligere over for de udstødte og frafaldne. I bladet *Vagttårnet*

²⁰ Vagttårnet, 1. juni 1952, side 166.

²¹ Ibid., side 164.

²² Ibid., side 169.

²³ Ibid., side 171.

²⁴ Vagttårnet 15. juni 1953, side 191.

havde man bragt en artikel, hvori det blev fremført, at en måde hvorpå et Jehovas Vidne kan sikre sin frelse er, at der opbygges og fastholdes et had til de udstødte og frafaldne.²⁵ Året efter blev der i *Vagttårnet* givet yderligere næring til sådanne forestillinger i forbindelse med en artikel, hvor det blev påpeget at det er et krav til de kristne, at de skal udvise medfølelse over for andre mennesker. Men, det blev samtidig kraftigt understreget, at der er situationer, hvor man *»ikke skal være overbærende eller medfølelse i sin holdning.«*²⁶ De situationer man har i tanke er nære familiære relationer. I artiklen skriver man at det kan være vanskeligt at ophøre med at komme sammen med en nær ven eller slægtning der er udstødt, og for at understrege alvoren i kravet om at afvise enhver kontakt med udstødte henviser man til Det gamle Testamente (5. Mosebog 13:6-9). Der tales her om, hvordan man skal forholde sig til familiemedlemmer og slægtninge der er frafaldne og som udgør en fare for at bringe andre i frafald: *»du skal ubetinget dræbe ham.«*²⁷

04.3 – Frafald

Jehovas Vidner definerer frafald som det *»at ophøre med at tilbede eller tjene Gud; i realiteten et oprør imod Jehova Gud. Nogle frafaldne hævder at kende og tjene Gud, men forkaster læresætninger eller krav i Guds ord. Andre hævder at tro på Bibelen, men forkaster Jehovas organisation.«*²⁸ Frafald er noget af det Jehovas Vidner frygter mest, og de frafaldne behandles langt hårdere end udstødte i almindelighed. Det er der mindst to grunde til. For det første fordi frafald opfattes som et anslag fra Satans side på at nedbryde Jehovas Vidner indefra. For det andet fordi, frafaldne ved, hvad der er rigtigt, sandt, og ved deres frafald bevidst vælger det gode og sande fra til fordel for sig selv og det onde.

Særligt siden begyndelsen af 1990'erne har der udviklet sig en nærmest hysterisk angst for det/de frafaldne, hvilket har haft en væsentlig effekt på to områder. For det første har der udviklet sig en mere fanatisk afvisning over for alt hvad der blot lugter af kritik af Jehovas Vidner eller Vagttårnsselskabet – også inden for egne rækker. Dels bliver der i mange tilfælde slået langt hårdere ned på en kritisk holdning, ligesom en manglende opbakning til de retningslinier og læremæssige ændringer der kommer fra Vagttårnsselskabet i stigende grad bliver defineret som en tendens til eller et begyndende frafald.

Vagttårnsselskabet har om frafaldet og holdningen til frafald udtalt: *»Det er tankevækkende at mange der er blevet ofre for frafald er slået ind på den forkerte kurs ved at beklage sig over den måde Jehovas organisation efter deres mening har behandlet dem på. (... ..) Senere er de begyndt at finde noget at udsætte på læren. Ligesom en kirurg handler hurtigt og fjerner væv med koldbrand, bør vi være hurtige til at fjerne enhver tendens til beklagelse og utilfredshed over den måde tingene gøres på i den kristne menighed. (... ..) Fjern alt hvad der kan give næring til tvivlstanker.«*²⁹

²⁵ Vagttårnet, 1. oktober 1993, side 18-20.

²⁶ Vagttårnet, 1. november 1994, side 21.

²⁷ Gengivet efter Jehovas Vidners bibel, *Ny Verden-oversættelsen*.

²⁸ Lad os ræsonnere ud fra Skriften, side 100.

²⁹ Vagttårnet, 1. januar 1996, side 23.f.

For det andet har denne angst for frafald og de frafaldne været stærkt medvirkende til at ødelægge familieliv og ægteskaber i de tilfælde, hvor et Vidne er blevet udstødt for frafald, reelt eller påstået. Fra de sager jeg har kendskab til, hvor det kun er den ene ægtefælle der er udstødt (og årsagen er frafald) er de alle blevet skilt inden for ganske få år. På samme måde med børn der er flyttet hjemmefra har det ofte ført til uoprettelige brud på båndene mellem forældre og børn, hvis børnene har taget kontakt til andre udstødte eller (nogle der opfattes som) frafaldne.

04.3.1 – Synet på frafaldne

Jeg vil i det følgende anføre en række citater som giver et indtryk af, hvordan frafaldne og frafald opfattes, og dermed også et indtryk af hvorfor forholdet mellem nære slægtninge i de fleste tilfælde er umuliggjort efter en udstødelse.

I 1995 fremkom Vagttårnsselskabet med det synspunkt, at frafaldnes sindelag er at sammenligne med dem, der var ansvarlige for mordet på Jesus, og derfor fortjener døden: *»Evangelieskribenterne Mattæus og Markus brugte det græske ord fitho'nos til at beskrive motiverne hos dem der var ansvarlige for mordet på Jesus. (.....) Ja, det var misundelse der drev dem til det de gjorde. Det er også denne skadelige følelse der har fået frafaldne til ondsindet at hade deres tidligere brødre. (.....) Intet under at de der er misundelige ikke vil få adgang til Guds rige. Jehova Gud har erklæret at alle der fortsætter med at være "fulde af misundelse . . . fortjener døden".«³⁰*

Året før blev det at lytte til frafaldne sammenlignet med det at spise af dæmoners bord: *»Den føde der findes på dæmonernes bord er giftig. Overvej for eksempel hvilken mad der uddeles af den onde trælleskare og de frafaldne. Den er hverken sund, nærende eller opbyggende. Det kan den ikke være, for de frafaldne er holdt op med at spise ved Jehovas bord. Som følge heraf er alt hvad de på et tidspunkt har opdyrket af den nye personlighed forsvundet. Det der motiverer dem er ikke hellig ånd men ætsende bitterhed. De er besat af én eneste tanke, nemlig, som Jesus forudsagde, at slå deres tidligere medtrælle.«³¹*

Disse udtalelser skal ses i lyset af, at Vagttårnsselskabet i 1993 havde opfordret Jehovas Vidner til at hade de frafaldne med et "fuldkomment had": *»Om sådanne siger salmisten: "Hader jeg ikke dem der hader dig, Jehova, og ledes jeg ikke ved dem der rejser sig mod dig? Med fuldkomment had hader jeg dem. Mine fjender er de blevet." (Salme 139:21, 22) Det var på grund af deres had til Jehova at David betragtede dem med afsky. Frafaldne hører til dem der viser deres had til Jehova ved at gøre oprør mod ham. Nogle frafaldne hævder at de kender og tjener Gud, men samtidig afviser de nogle af de læresætninger og krav der findes i hans ord. Andre hævder at de tror på Bibelen, men de vrager den organisation Jehova benytter og forsøger aktivt at hindre dens virke. Når de med overlæg vælger det forkerte efter at have fået kendskab til det der er sandt, når ondskaben bliver så indgroet at den er en uadskillelig del af deres personlighed, så må en kristen uvægerlig hade (i ordets bibelske forstand) dem der har knyttet ubrydelige bånd til det onde.*

³⁰ Vagttårnet, 15. september 1995, side 7.

³¹ Vagttårnet, 1. juli 1994, side 11.

Sande kristne nærer de samme følelser for sådanne frafaldne som Jehova gør; de er ikke nysgerrige efter at få indblik i frafaldnes tanker. Tværtimod "ledes" de ved dem der har gjort sig selv til Guds fjender, men de overlader hævn til Jehova.»³² Og tidligere havde man skrevet: »Nogle, såsom visse af vore dages frafaldne, har som Satans håndlangere illoyalt forsøgt at undergrave troen hos nye der slutter sig til den kristne menighed.«³³

I lyset af ovenstående, at frafaldne tilskrives ovenstående egenskaber og betragtes som Satans håndlangere kan det ikke undre at det vil være umuligt at opretholde et ægteskab eller forbindelsen mellem forældre og børn efter en udstødelse. Det kan derfor heller ikke undre at en der selv har valgt at forlade Jehovas Vidner oftere vil blive mødt med en hårdere holdning end en der er udstødt (som måske håber på at kunne vende tilbage til Jehovas Vidner på et tidspunkt) for en enkelt synd.

Under frafald hører også visse af dem, der er "gået i stå", som efter en tid er blevet afklaret med hensyn til hvad de vil med deres liv, som har mod til at fravælge Jehovas Vidner i deres liv. At det er uundgåeligt at mange af dem der er "gået i stå" før eller siden udvikler sig til frafaldne, eller rettere sagt, bliver defineret som sådanne, forstår man bedre når man læser følgende kommentar til ordet frafald: *»Det at man trækker sig tilbage eller tager afstand fra Guds sande sag, tilbedelse og tjeneste, og altså tager afstand fra det man tidligere har bekendt sig til, og fuldstændig opgiver sin tidligere tro og sine tidligere principper. Det er tydeligt at der er forskel på at 'falde' på grund af svaghed og at 'falde fra'. Det sidstnævnte vil sige at man med vidende og med vilje vender sig bort fra retfærdighedens vej. (... ..) Hvad enten grunden synes at være af intellektuel, moralsk eller religiøs art, er der tale om et oprør mod Gud og en forkastelse af hans sandhedsord.«³⁴*

Med udsagn, at man *»fuldstændig opgiver sin tidligere tro og sine tidligere principper«* og *»med vilje vender sig bort fra retfærdighedens vej«*, vil kunne omfatte alle, der begynder at forholde sig til sig selv og sit liv ud fra andre kriterier end Vagttårnsselskabets. Forskellen på en der er "gået i stå" og en frafalden bliver derfor i mange tilfælde kun et spørgsmål om tid, og ikke et egentlig spørgsmål om valg eller beslutsomhed.

Grunden til den hårdere fremfærd over for frafaldne hører også de fjendebillede, der blev bygget op omkring disse, som det fremgår de før anførte eksempler. Uanset grunden til at de har forladt Jehovas Vidner eller hvordan deres holdning er til Jehovas Vidner efterfølgende, vil de altid blive opfattet som modstandere, der vil være villige til eller bevidst ønsker at skade Jehovas Vidner.

Med den holdning som Jehovas Vidner grundlæggende har til afvigere er det vanskeligt at forestille sig, hvordan det skulle være muligt at forlade dette trossamfund uden at det får sociale og/eller psykiske konsekvenser, – med mindre man indretter sit liv på en sådan måde, at man ikke virker provokerende på Jehovas Vidner, hverken over for trossamfundet som helhed eller i forhold til de enkelte medlemmer.

³² Vagttårnet, 1. oktober 1993, side 15.

³³ Vagttårnet, 15. august 1990, side 16.f.

³⁴ Hjælp til forståelse af Bibelen, hæfte 12, side 337.

04.4 – Beslutningen om at forlade Jehovas vidner

For mange mennesker forekommer det mærkværdigt, at det kan være så vanskeligt at bryde med et trossamfund som Jehovas Vidner, der af mange opfattes som underligt og måske tilmed ”ondt”, når de kan være med til at udstøde selv nære familiemedlemmer af deres liv, er villige til at dø frem for at sige ja til en blodtransfusion, afholder deres børn fra at fejre fx jul og fødselsdag. Her skal man dog være opmærksom på det som Jehovas Vidner tilbyder, og som for mange mennesker har vital betydning.

Det som er medvirkende til at mange mennesker finder Jehovas Vidner tiltrækkende og som samtidig bevirker at det er vanskeligt at bryde med dem er, at de tilbyder et stærkt fællesskab og socialt netværk, en mening med livet, et trossystem der ”har en mening om alt” eller alle væsentlige spørgsmål i livet. Det er et trossamfund og trossystem der giver tryghed for mange mennesker, for hvem livet kan virke uoverskueligt eller uoverkommeligt, eller som har vanskeligt ved at forholde sig til de mange stadige forandringer i dagens globaliserede samfund.

Lidt populært kan man sige om de medlemmer, der får en følelse af at Jehovas Vidner ikke er det rigtige for dem, i mange tilfælde ender med at skulle foretage en afvejning af, ”at de ved hvad de har, men de ved ikke hvad de får”. Men det er også et spørgsmål om de har modet til ”at give livet en chance” med de risici de kan indebærer i forhold til tryghed og forudsigelighed, der ligger i det de har.

På trods af de ofte store personlige omkostninger der er forbundet med det at forlade Jehovas Vidner, er der alligevel mange der gør det; det er dog vanskeligt at få et nøjagtigt talt på omfanget. Ud fra de tal der er tilgængelige fra Vagttårnsselskabets årlige rapporter for Jehovas Vidners missionsaktiviteter for årene 1970 til 2001 fremgår det, at der i denne periode har været et medlemstab på ca. 12.900. Herfra skal fratrækkes de medlemmer der er afgang ved døden, hvilket skønsmæssigt svarer til ca. 1% af de aktive medlemmer. (Raymond Franz nævner 1% i bogen Samvittighedskrise, side 31.) De tal som Vagttårnsselskabet i Danmark har opgivet til Danmarks Statistik for perioden 1989 til 1995 viser et tilsvarende tal. Her opgives antal begravelser af medlemmer der svarer til en procentsats fra 0,85% til 1,06% i forhold til aktive medlemmer.

Det vil betyde at der i Danmark er i årene fra 1970 til 2001 omkring 7.300 medlemmer, der enten er blevet udstødt eller selv fra forladt Jehovas Vidner. Ifølge Holbæk Amts Venstreblad, 18. maj 1992, oplyser Jehovas Vidner at ca. 100-150 udstødes årligt, og ca. halvdelen af disse senere søger genoptagelse.

Når en person beslutter sig for at forlade Jehovas Vidner, er det sjældent pludselig indskydelse eller en beslutning der er truffet i løbet af nogle få dage eller uger. Forud er der normalt gået en lang periode, ofte flere år, hvor vedkommende langsomt er begyndt at anlægge afvigende synspunkter, har tillagt sig en adfærd der er på grænsen af det ”lovlige”, eller ved at nedsætte sine aktiviteter for til sidst helt at ophøre med at fungere som et aktivt medlem. Tingene har så at sige fået lov til at udvikle sig ”af sig selv”.

Indtil beslutningen om at forlade Jehovas Vidner bliver taget og gennemført, føres vedkommende langsomt ind i en dobbeltrolle, som ikke er meget forskellig fra den mange af Jehovas Vidners børn gennemlever i perioder eller i hele deres barndom og ungdom.

Når de er sammen med andre medlemmer taler, tænker og opfører de sig som dem, om end halvhjertet. De tager lettere på Jehovas Vidners leveregler og moral, de bliver mere liberale. At denne periode ofte strækker sig over lang tid hænger sammen med den ambivalens der ofte opstår i vedkommendes sind. På den ene side har han/hun det godt med ikke være så nøjeregnende og ikke tage tingene så 'højtideligt'; på den anden side har vedkommende samvittighedskvaler over "ikke at gøre nok i/for Sandheden". Frygten for at miste familie og venner får mange til at blive inden for Jehovas Vidner, selvom de måske psykisk har det svært ved at blive. Det er også dette forhold der får visse udstødte til at søge tilbage til Jehovas Vidner. Som en yngre kvinde sagde, efter at have været udstødt i tre kvart år: »Jeg er ved at blive vanvittig af denne ensomhed og angst for at skulle dø i Harmagedon. Hvis der ikke snart sker noget bliver jeg nødt til at gå tilbage. Ikke fordi troen betyder noget, men fordi jeg savner vennerne og familien.«

Yderligere en årsag til at mange har vanskeligt ved at forlade Jehovas Vidner er, at det indebærer en langt kraftigere fordømmelse end, hvis der havde været tale om en udstødelse. Det er uden tvivl også en væsentlig årsag til, at mange vælger blot "at gå i stå", at blive passive medlemmer. En sådan situation er på mange måder uholdbar, fordi vedkommende

Brev fra en ældste til et yngre medlem, der ikke havde overværet Jehovas Vidners møder i nogle måneder.

December 1995

Kære bror!

Vi nåede ikke at lære hinanden at kende medens du var tilsluttet [xxx] menighed af Jehovas Vidner, men jeg har tænkt en del på dig, ikke kun fordi jeg kender din far, men også fordi jeg ønsker at det må gå dig godt.

Jeg har hørt flere gode udsagn om dig fra forskellige som kender dig og jeg vil sige at jeg synes at det er trist at du har holdt dig væk fra møderne i flere måneder. Eftersom du har været væk så længe kan det være vanskeligt at begynde at komme til møderne igen, hvilket jeg har forståelse for, men det er alligevel den eneste måde du har til at begynde på ny at blive opbygget i troen og for at du kan blive styrket i håbet.

Tænk tilbage på dengang du første gang hørte budskabet om riget. [.....]

Nu er der gået mange år siden du indviede dig til Jehova og det ville være naturligt at spørge hvilke fremskridt du har gjort i Sandheden når du ser dig tilbage? [.....]

Jehova har altid benyttet bestemte kanaler for meddelelser. [.....] Her i de sidste dage har Jehova også en kanal for meddelelser. Den tro og kloge tjener som er repræsenteret ved resten. Til tider kan der være ting som man ikke helt forstår, men vi kan have vore egne tanker om tingene og det er tilladt. Man har frihed til at tænke som man vil, men det viser sig ofte at når forståelsen bliver justeret og lyset bliver klarere, så ser vi tydeligt hvordan Jehova giver os forståelse gennem den tro og kloge tjener. Der findes ikke noget bevis i Bibelen som tilsiger at en person kan begynde på egen hånd at udlægge profetier o.l. [.....] Der var nogen uenighed i den første kristne menighed, men efterhånden blev de der forårsagede uenighed udstødt. Noget som også skete for [xxx]. Jeg håber ikke at du skal erfare det samme. Derfor ønsker jeg at du skal komme sammen med os igen og ikke klynge dig til småting som du undres over.

[.....] Hvis jeg ikke ser dig i menigheden i den nærmeste fremtid bliver jeg nødt til at anbefale de ældste i [xxx] at læse en meddelelse fra talerstolen, at du har trukket dig tilbage og ikke ønsker kontakt med menigheden.

Vi har alle en fri vilje og kan selv bestemme over vore handlinger, så hele afgørelsen ligger i dine hænder. [.....]

I håb om at se dig igen

<sign.>

konstant befinder sig i en konfliktsituation mellem lysten til at gøre hvad han/hun nu har lyst til og angsten for at blive straffet for at gøre det. Når mange alligevel vælger at forblive i denne konfliktfyldte position er det frygten for at blive genstand for den udbredte sladder inden for Jehovas Vidner. Når et medlem begynder at afvige fra ”normen” opstår der hurtigt en række af *‘har du hørt at ...’* og *‘det er ganske vist!’* rygter om den pågældende, som tegner et billede af et dårligt menneske. I samme øjeblik et medlem begynder at forlade Jehovas Vidner, dannes der et fjendebillede af vedkommende. Han/hun bliver brugt som et afskrækkende eksempel. Når medlemmet har brudt definitivt bruges dette fjendebillede til opretholde en adskillelse mellem Jehovas Vidner og det tidligere medlem.

I praksis sker der ofte det, at et medlem der gerne vil ud af Jehovas Vidner, over en længere periode langsomt ophører med at tage del i de forskellige religiøse aktiviteter. Men allerede når aktivitetsniveauet begynder at falde, eller i en periode har været svingende, og endnu før den passive tilstand indfinder sig, vil vedkommende få tilskyndelser til ”at tage sig sammen”. Mange får, både direkte og indirekte, den ene bemærkning efter den anden om, hvor vigtigt det er at gøre sit yderste for at forblive stærk i troen.

Før eller siden får vedkommende besøg af andre Vidner, der vil søge at overtale deres trosfælle til ‘at komme i gang igen. *”Det er en alvorlig tid vi lever i og det er dit liv der står på spil.”* De fleste Vidner gør det i en god mening, men for den der vil ud, er det ofte psykisk meget belastende. Hvis vedkommende ikke tager imod disse velmenende råd eller direkte afviser dem, ‘så går snakken’, for noget må der jo være galt. Det må ”nødvendigtvis” gå på denne måde, for det er uforståeligt for de rettroende Vidner, at nogen kan forlade deres kærlige brodersamfund; forlade den eneste sande tro, der giver udsigt til evigt liv. De vil tale meget om den sorg det er for de ”brødre og søstre”, som for eksempel er blevet svigtet af et familiemedlem.

Fra det øjeblik et Vidne siger, at det ikke længere ønsker at leve 100% som et Jehovas Vidne, vil der blive gjort mange forsøg på at overbevise vedkommende om, at det kun er Jehovas Vidner der har Guds godkendelse, ‘at der ikke er andre steder at gå hen’, og at ‘sætte tempoet ned’ nu, er at spille hasard med sit liv. At vælge at forlade Jehovas Vidner nu ‘hvor tiden er så langt fremskreden’, er det samme som at vælge den visse død sammen med resten af menneskeheden i Harmagedon. I tilspidsede situationer, hvor følelserne for alvor bliver berørt kan man ikke sjældent høre udtalelser som: ‘Hvad med din familie, som ikke må se dig, hvis du bliver udstødt?’, eller ‘Hvad med din far, mor, ægtefælle, børn, som vil komme til at leve i paradiset uden dig?’

Ud over den tvivl og angst, der går forud for en beslutning om at forlade Jehovas Vidner er der skyldsfølelsen. Man giver den ”svage i troen” oplevelsen af, at vedkommende ikke alene risikerer at spilde sit liv, blive ulykkelig og ensom, men at han/hun også vil spolere noget af sine elskedes tilværelse, - ikke kun her og nu, men i al evighed! Selv om sådanne ”overtalelsesforsøg” kan være nok så velmenende, lægger de et voldsomt og til tider uudholdeligt psykisk pres på den der gerne vil forlade Jehovas Vidner for at begynde et nyt liv.

04.5 – Jehovas Vidners syn på livet og døden

For Jehovas Vidner er det nuværende liv kun en skygge, et forvrænget spejlbillede af hvad livet virkelig er og vil blive. Baggrunden for dette syn på livet hentes i deres forståelse af skabelsen og syndefaldet.

Da Gud skabte mennesket skete det ved at han tog en række substanser fra den fysiske jord og formede eller modellerede sig frem til det legeme, som vi kender mennesket i dag. Da dette legeme var blevet skabt, var det blot en krop og det fik først liv da Gud indblæste livsånd, ved sætte menneskets åndedræt i gang, hvorved det blev en levende sjæl.

Ved skabelsen var mennesket en fuldkommen skabning, og som sådan ville det have været i stand til at leve evigt. Adam og Eva, de første to mennesker, kunne således have været i live i dag, hvis det ikke havde været for syndefaldet. Det eneste af virkeligt liv som Adam og Eva, nåede at opleve var fra deres skabelse og frem til syndefaldet, nogle ganske få årtier. Efter syndefaldet skete der en fysisk og moralsk degenerering som medførte at de, dels mistede deres fysiske vitalitet og alderdomsprocessen blev en realitet, dels blev mere og mere styret af negativt orienterede ønsker og drifter. Dette har efterfølgende været menneskets grundvilkår.

Det livssyn eller eksistenssyn der knytter sig til dette er, at før Adam blev skabt havde han ingen form for eksistens eller bevidsthed, og efter sin død ophørte han med at eksistere, ligeså hans bevidsthed. Han vendte tilbage til det støv eller den jord, hvoraf han var blevet skabt. På denne baggrund tror Jehovas Vidner at legemet efter dødens indtræden langsomt opløses og de stoffer legemet var gjort af optages i naturen. Hvad angår bevidstheden, eller hvad nogen vil kalde sjælen, ophører den også med at eksistere, i dødsøjeblikket. På samme måde som Adam var ikke-eksisterende før sin skabelse er mennesket ikke-eksisterende efter sin død.

Det som Jehovas Vidner lever for er det løfte, som de mener Bibelen indeholder, Guds løfte om at der vil blive oprettet et paradys her på jorden, hvor mennesker vil kunne leve et fuldkomment liv, uden alderdomssvækkelse, uden sygdom, et evigt liv, der er fyldt og styret af kærlighed. Mennesket vil til den tid være i stand til at kunne udnytte alle sine talenter og potentiale til det yderste, have ubegrænset tid til at søge svar på alle livets spørgsmål. Mennesket vil kunne leve sig helt ud på den bedst tænkelige måde. Først her vil mennesket forstå, hvad det vil sige at leve.

Vejen til indfrielsen af dette fremtidshåb sker ved at alle de mennesker som er døde *inden* Harmagedon (dommedag) er afsluttet, vil blive genskabt på en sådan måde, at det vil være muligt for deres slægtninge at genkende dem, hvis de også har fået en opstandelse, ligesom de vil kunne genkende sig selv, være vidende om deres genskabelse. For de rettroende Jehovas Vidner som overlever denne dommedag vil det betyde at de vil blive genstand for en ”foryngelseskur” med næsten øjeblikkelig virkning. For dem der dør i Harmagedon er der intet håb, det vil betyde den evige fortabelse, tilintetgørelse.

En forsmag på disse glæder, dette paradys, kan man allerede opleve i dag, siger Jehovas Vidner. Jehovas Vidner anser deres trossamfund, ”den nye verdens samfund”, som en

sådan forsmag hvilket er grunden til at de definerer sig selv som et ”det åndelige paradys”. De tror at de ved at gøre deres yderste for at efterleve de moralske forskrifter de modtager fra Vagttårnsselskabet og ved hele tiden at være fuldt ud orienteret om de nyeste udlægninger af Bibelen, vil have de bedste muligheder for et lykkeligt liv allerede nu. Ved at have del i dette åndelige paradys vil man være i besiddelse af en afklarethed, indre ro og fred, som kun er tilgængelig blandt Jehovas Vidner.

Jehovas Vidner lever med bevidstheden om at have andel i en forsmag på det der hører fremtiden til. Hvis de lever regelret vil det betyde, at døden nok vil være afslutningen på det nuværende liv, men det vil ikke være afslutning på deres eksistens, og derfor omtaler de døden som en søvn, som de vækkes fra i opstandelsen.

04.5.1 – Livet og døden efter Jehovas Vidner

Når et menneske forlader Jehovas Vidner – hvad enten det sker ved en udstødelse eller efter egen beslutning – tager de denne forestillingsverden om livet og døden med sig. Det kan få ganske vidtgående konsekvenser, da det ikke blot berører deres holdning til livet her og nu, men nok så vigtigt, i hvilket perspektiv de ser livet, muligheden for at opleve det som meningsfyldt, at opleve tilfredshed i og med livet.

De fleste tidligere medlemmer jeg har talt med om døden, har opretholdt Jehovas Vidners syn – døden som en definitiv afslutning, hvilket der ikke er noget ekstraordinært ved. Når talen omvendt handler om deres syn på livet, forholder det sig ganske anderledes, så er det kun de færreste der har en klar mening om hvad de vil, selvom det burde ligge som en naturlig forlængelse af deres syn på døden. Hvis døden er, som de tror, den ultimative afslutning, så må det liv de har nu være det eneste der er, men den konklusion er det kun de færreste der drager. Her er det tilsyneladende angsten for at se realiteten i øjnene der skræmmer. Hvis de vil opleve noget godt, så må de selv gøre noget for det, der er ingen ”gratis glæder”.

Jeg har oplevet mange tidligere medlemmer sige: »*Hvad nu hvis de (Jehovas Vidner) har ret?*« Det er ikke ualmindeligt at udstødte i kortere eller længere perioder brydes med dette spørgsmål og har problemer med at forliges med deres situation. Mange lever i adskillige år, hvor de ikke tør satse på en tilværelse med et andet livsindhold, ikke har modet til at søge nye horisonter – de holdes fanget i et ”vil gerne, men tør ikke” liv. Derfor er det heller ikke overraskende at man kan møde mange tidligere medlemmer, der i takt med at de frigør sig fra Jehovas Vidner, efterlades med en følelse af at være snydt. Lykkeligvis kan man også møde dem, der ikke fortryder deres tid som Jehovas Vidne, dem der har bevaret eller opbygget modet til at møde livet som det er, og tager erfaringer fra deres liv som Jehovas Vidne med videre i tilværelsen.

Det problem de udstødte står med er, at de fra at leve for noget skal til at leve for sig selv – for mange en ganske skræmmende tanke, fordi de derved ene og alene skal stå til ansvar over for sig selv, de kan ikke længere kaste skylden over på nogen eller noget for at det er gået som det er. De har været vant til et liv, hvor alt er blevet forklaret og dikteret.

De har levet et pseudoliv, et "hvis/når" liv, hvor man har lukket øjnene over for livets realiteter, hvad angår selvforvaltning og det personlige ansvar.

Mange udstødte har en tilbøjelighed til at opleve livet som noget overvældende, noget som ligger uden for deres muligheder at gøre noget ved. Ved at opretholde Jehovas Vidners grundsyn på livet og døden, uden samtidig at lære at forholde sig til sig selv, være sig bevidst om sine ønsker for livet, realiserer sig i en eller anden grad, opbygger eller forbedrer evnen til en fornøden egenomsorg, vil tilværelsen, livet og eksistensen forekomme meningsløs.

Et afgørende problem i denne sammenhæng er og bliver synet på det nuværende liv. Døden bliver ikke en kilde motivation, som man umiddelbart kunne fristes til at tro. Alt hvad der er værd at leve for, har været knyttet til og defineret ved det kommende, det endnu ikke eksisterende, det evige liv i paradiset. Der er en udpræget tendens blandt udstødte til at opretholde denne holdning – uden at tænke dens konsekvenser til ende.

05 – Udstødellesprocessen

Hvis et Jehovas Vidne foretager en handling, der kan føre til udstødelse, (f.eks. utugt³⁵, ægteskabsbrud, homoseksualitet, blasfemi, frafald, samkvem med andre religiøse retninger, politiske handlinger) skal vedkommende henvende sig til en af menighedens ældste og bekende sin synd. Hvis det ikke sker og andre Jehovas Vidner har kendskab til den pågældende synd, er disse forpligtigede til at angive vedkommende over for de ældste. I begge tilfælde vil der blive nedsat et dømmende udvalg til at behandle sagen.³⁶

I de tilfælde hvor et medlem ikke selv har henvendt sig til de ældste, men er blevet angivet af en trosfælle iværksættes en indledende undersøgelse, hvor man vil undersøge om der er belæg for den anklage der er rejst. Viser det sig at der foreligger en handling eller adfærd, der kan føre til irettesættelse eller udstødelse, vil vedkommende blive indkaldt til et møde med det dømmende udvalg. Når dette udvalg er nedsat vil man normalt fastsætte tre tidspunkter til et indledende møde, hvor man vil påbegynde behandlingen af sagen. Man vil drøfte det skete og søge at få synderen til at indse det forkerte, angre og i handling vise dette. Hvis synderen ikke kan se det forkerte i handlingen, ikke vil angre, eller efter det dømmende udvalgs mening ikke viser oprigtig anger, vil man udstøde vedkommende.

Sker det at overtræderen ikke møder op til et af de tre tidspunkter, der er fastsat til det indledende møde, vil udvalget foretage en vurdering ud fra de foreliggende oplysninger. Skønnes det at der tale om en alvorlig synd, vil man meddele vedkommende at han/hun er udstødt, såfremt der ikke gives fremmøde for udvalget, inden for en fastsat tidsfrist, der normalt er sat til en uge. Ender det med en udstødelse, meddeles dette vedkommende mundtligt, og de ældste vil da forklare, hvorfor og på hvilket grundlag beslutningen er truffet.

"I forrige måned (maj 1996) blev der banket på min dør. Det var to ældste. Det ene kendte jeg ganske udmærket. Den anden havde jeg ikke set før. Det undrede mig at jeg ikke havde set ham før, for så stor er byen heller ikke.

Jeg inviterede dem inden for, men de afslog. Det eneste de ønskede var, om jeg ville bekræfte eller benægte en række anklager der var rettet imod mig.

Da jeg sagde til dem at jeg ikke var indstillet på at diskutere anden hånds oplysninger med dem, gentog de deres spørgsmål om jeg ville bekræfte eller benægte de anklager der var rettet mod mig. Jeg sagde igen at jeg ikke havde til hensigt at diskutere den slags anklager.

Den efterfølgende weekend blev jeg igen opsoget af to ældste. Den ene var ham jeg kendte fra det forrige besøg, den anden var [xxx], som jeg havde kendt i syv år. De oplyste mig om, at jeg var blevet udstødt på grund af rygning og at jeg nu havde syv dage til at appellere afgørelsen."

Privat kilde, USA

³⁵ Når jeg her anvender både utugt og ægteskabsbrud, er det fordi Jehovas Vidner selv bruger begge udtryk, dækkende over forskellige seksuelle forseelser. Ægteskabsbrud dækker som ordet antyder, over seksuelle handlinger mellem den ene ægtefælle og en tredje part. Utugt omfatter også ægteskabsbrud, men anvendes almindeligvis om seksuelle handlinger mellem ugifte.

³⁶ Et dømmende udvalg består normalt af tre tilsynsmænd fra den lokale menighed, men antallet kan udvides, hvis man skønner sagen kræver det.

05.1 – Sagsbehandlingen

Mødet med det dømmende udvalg foregår i en af Jehovas Vidners rigssale³⁷ og det indledes med at den ældste der er udvalgets ordstyrer redegør for årsagen til mødet. Efter nogle indledende bemærkninger opfordres den anklagede til at udtale sig. Hvis den anklagede med det samme erkender sin synd eller overtrædelse, vil man vurdere hvorvidt vedkommende angrer sin handling da det vil være afgørende for om man beslutter sig for at udstøde vedkommende, eller om man vil nøjes med at give en påtale.

I de tilfælde hvor et medlem er blevet angivet, og vedkommende ikke vil vedgå sin synd eller skyld, vil man fortælle hvorfra anklagerne stammer, og efterfølgende indkaldes de vidner, som måtte have kendskab til det som vedkommende er anklaget for. Vidnerne vil dog ikke overvære hele mødet. Jeg har dog kendskab til flere udstødelsessager, hvor man har fremført påstand om frafald og de pågældende ældste har nægtet at fortælle, hvorfra disse anklager stammer, eller hvori de specifikt består. I to af tilfældene drejede det sig om, at de pågældende havde læst udgivelser af C.T. Russell og J.F. Rutherford, og sammenholdt det med det Jehovas Vidner i dag lærer og tror på, hvorpå de pågældende havde spurgt andre om deres mening om det de havde læst.

Det er dog ikke altid at den anklagede er vidende om hvilke vidner der bliver indkaldt og hvilke udtalelser der bliver fremført. For mit eget vedkommende har jeg vidnet tre gange i forbindelse med sager ført af et dømmende udvalg. I det ene tilfælde foregik det telefonisk, hvor jeg blev ringet op af den ældste der var udvalgets ordstyrer. Efterfølgende fik jeg af den samme ældste at vide, at man ikke havde nævnt mit navn over for vedkommende, men blot brugt mine oplysninger til at stille spørgsmålene på en sådan måde, at det havde været medvirkende til at vedkommende var gået til bekendelse. I to andre sager, i begge tilfælde sager rejst mod min far i forbindelse med at han ikke kunne holde op med at ryge, blev jeg ved uformelle samtaler udspurgt om oplysninger, som det senere viste sig var blevet brugt ved møder i det dømmende udvalg. I disse to tilfælde havde man ikke sagt at oplysningerne ville blive brugt ved disse udvalgs møder, eller at mit navn ville blive nævnt som kilde til oplysningerne.

Uanset om den anklagede frivilligt går til bekendelse eller ej vil det dømmende udvalg næsten altid være meget detaljeret i sine spørgsmål, således at man får kendskab til alle de synder der er blevet begået, inden man afsiger sin kendelse.³⁸ Selvom et medlem måske kun er anklaget for én bestemt synd, udelukker det ikke at der kan være begået flere, således at anklageskriftet skal udvides løbende. Om afhøringen siges der: *»Der er forskellige grader af overtrædelser. Undertiden er der tale om flere synder, og det må man være opmærksom på for at kunne afgøre hvad det rette bibelske syn på personens adfærd er. I alle tilfælde bør de ældste omhyggeligt overveje enhver situation eller omstændighed. De må finde frem til hvad der rent faktisk er sket, overtrædelsernes omfang og art, hensigt og motiv, hyppighed eller vanemæssighed, og så videre. [...] I må stille fornuftige, relevante spørgsmål for at få hovedpunkterne frem og finde ud af hvordan eller hvorfor et problem er opstået. I bør ikke gå i unødige detaljer med ransagende spørgsmål, især ikke i forbin-*

³⁷ ”Rigssal” er Jehovas Vidners betegnelse for deres kirke eller forsamlingssted.

³⁸ ‘Giv agt på jer selv og på hele hjorden’ (1991 udg.), side 96, 120.

delse med seksuelle overtrædelser, med mindre det er **absolut** nødvendigt, for eksempel for at afgøre om der er tale om **pornei'a**.³⁹ De ældste skal behandle den anklagede venligt og respektfuldt, aldrig strengt.«⁴⁰ (Fremhævelserne er Vagttårnsselskabets)

I sager der vedrører seksuelle overtrædelser har det i adskillige tilfælde vist sig at kravet om relevante spørgsmål, samt at de kun må være detaljerede når det er absolut nødvendigt er et meget ømtåleligt emne. Tre yngre kvinder, der alle blev udstødt for seksuelle overtrædelser (den ene for seksuelle forhold uden at være gift, de to andre for ægteskabsbrud) har berettet om en meget ydmygende behandling. For alle tre gjaldt det, at de havde erkendt deres handlinger for udvalget, men at man på trods af dette havde afkrævet dem meget detaljerede oplysninger. Kvinderne var fx blevet udspurgt om, hvilke samlejestillinger der var blevet anvendt, om de havde dyrket oral eller anal sex, om de havde fået orgasme, om manden havde fået udløsning, hvor mange gange de havde haft samleje, hvor det var foregået, om der havde været situationer hvor de blot har rørt ved hinandens kønsorganer uden at det havde ført til samleje, og lignende spørgsmål.

05.1.1 – Appel

Når beslutningen om udstødelse er blevet meddelt den anklagede, er der syv dages frist til at appellere afgørelsen, hvis vedkommende mener at der er begået en alvorlig fejl i bedømmelsen af sagen. Ønsker den dømte at appellere udstødelsen, skal der inden for de syv dage fremsendes en skriftlig appel til det udvalg der behandlede sagen. Det skal heraf klart fremgå, hvorfor sagen ønskes genoptaget. Så snart ansøgningen er modtaget, vil der blive nedsat et appeludvalg bestående af lokale tilsynsmænd eller tilsynsmænd fra nærliggende menigheder. I forbindelse med appelsager er det ikke ualmindeligt at det er en af de rejsende tilsynsmænd⁴¹, der foreslår, hvordan appeludvalget skal sammensættes. Vagttårnsselskabet lægger i sin vejledning op til at sagen genbehandles inden for en uge efter at appelansøgningen er modtaget.

Så længe appelsagen kører vil meddelelsen om udstødelse blive tilbageholdt, men den anklagede vil dog være afskåret fra at give kommentarer ved Jehovas Vidners møder og deltage aktivt i dem. Det betyder i praksis at den anklagede betragtes som skyldig, indtil det modsatte er bevist. Hvis det drejer sig om en sag mod et medlem som tidligere plejer at deltage rimeligt aktivt ved Jehovas Vidners møder, vil det hurtigt give anledning til undren, at vedkommende nok er til stede, men ikke deltager aktivt. I en sådan situation vil mange Vidner hurtigt slutte 'at der er noget galt', hvilket forstærker det psykiske pres yderligere, fordi vedkommende ud over at være genstand for almindelig nysgerrighed, ved at der bliver 'talt i krogene', at der foregår spekulationer og mistænkeliggørelse.

³⁹ Pornei'a omfatter »oral og anal sex eller gensidig masturbation mellem personer der ikke er gift med hinanden; homoseksualitet, lesbiske forhold, utugt, ægteskabsbrud, blodskam og omgang med dyr. [...] Omfattet er desuden seksuelt misbrug af børn, herunder handlinger der involverer en dreng der holdes til unaturligt seksuelt formål.« 'Giv agt på jer selv og på hele hjorden' (1991 udg.), side 93.

⁴⁰ 'Giv agt på jer selv og på hele hjorden' (1991 udg.), side 96, 112.

⁴¹ En rejsende tilsynsmand er en ældste der fungerer som "kredstjener" eller "områdetjener" og som har ansvar for føre tilsyn med en større kreds af menigheder.

Når beslutningen om udstødelse er afgjort og en eventuel appelsag er afsluttet bliver det meddelt over for menigheden i form af en kort besked om, at der har været nedsat et dømmende udvalg og at den ved navn nævnte er blevet udstødt. Udstødelsen træder i kraft i det øjeblik den læses op i menighedens påhør.

05.1.2 – Registrering

Når udstødelsen er foretaget vil det dømmende udvalg udfærdige to formularer, som indsendes til Vagttårnsselskabet. Disse formularer indeholder oplysninger om den udstødtes navn, årsagen til udstødelsen og datoen herfor. Desuden vil der blive indsendt en kort redegørelse for de beviser der er fremkommet i forbindelse med sagen. Efter at oplysninger er blevet gennemgået af Vagttårnsselskabet destrueres papirerne og der opbevares herefter kun et kartotekskort med navn på den udstødte og fra hvilken menighed udstødelsen skete, samt datoen herfor.

Dagbladet Politiken kunne den 17. maj 1992 imidlertid afsløre, at Vagttårnsselskabet siden 1952 havde registreret alle udstødelser, samt at sagsakterne forsat blev opbevaret efter en eventuel genoptagelse. Efter at Registertilsynet havde undersøgt sagen, blev Vagttårnsselskabet og Jehovas Vidner ved dom af 14. september 1992 pålagt at destruere arkivet, og at dette skulle være gennemført inden 1. november 1992. Kort før tidsfristens udløb meddelte Vagttårnsselskabet at man havde efterkommet dette krav og efterfølgende vil overholde registerloven.

Jeg vil dog mene at der kan rejses begrundet tvivl om hvorvidt dette krav bliver eller er blevet efterkommet i fuldt omfang. Denne skepsis skal ses i lyset af at Vagttårnsselskabets praksis med at udstøde, herunder genoptagelse af udstødte, er afhængigt af en vis grad af registrering for at kunne fungere tilstrækkeligt effektivt, fx om årsagen for udstødelsen, hvilket bl.a. blev bekræftet af den danske leder af Jehovas Vidner, Jørgen Larsen, i en TV-udsendelse i sommeren 1992. At der kan rejses tvivl om, hvorvidt registreringen er ophørt i overensstemmelse med Registertilsynets krav bestyrkes af det forhold at ledende medlemmer af Vagttårnsselskabet ved flere lejligheder i sommeren 1992, mens sagen kørte i medierne, blev afsløret i at fremføre direkte usande oplysninger med hensyn til registrering og omfanget heraf.

Desuden bør man også være opmærksom på det forhold, at Vagttårnsselskabet kun føler sig forpligtet til at følge et lands love, så længe disse love ikke strider i mod Jehovas Vidners udlægning af Bibelen. Udstødelspolitikken er en ufravigelig praksis for Jehovas Vidner og registreringen er i følge ledende medlemmer af Jehovas Vidner nødvendig for at kunne opretholde en tilstrækkelig effektiv udstødelser og genoptagelses praksis. Endelig er der det forhold, at Vagttårnsselskabet og Jehovas Vidner ikke mener at de er ubetinget forpligtet til at tale sandt over for myndighederne, hvilket yderligere begrundet tvivlen med hensyn til villigheden til fuld ud at efterkomme Registertilsynets pålæg.

Som nævnt ovenfor fik Vagttårnsselskabet efter ”registersagen” i 1992 pålæg om at slette

alle optegnelser over udstødte. Her efter ville det kun være tilladt at have navn og adresse på vedkommende, samt navnet på den menighed hvorfra udstødelsen var foretaget. Når man imidlertid tænker på Jehovas Vidners grundlæggende holdning til udstødte, og specielt dem med en 'frafalden indstilling', kan man med god grund rejse tvivl om hvor vidt udstødte kun registreres med navn og adresse, set i lyset af at man i 1991 havde indført en ordning med aktivt at opsøge visse udstødte. De ældste skal nu en gang om året »besøge de udstødte der ikke længere har en oprørsk indstilling eller begår alvorlige overtrædelser.«⁴² En sådan viden eller vished må i et givent omfang fordre et kendskab til henholdsvis årsagen til udstødelsen og vedkommendes nuværende holdning og livsførelse, samt at man opretholder en eller anden form for registrering til opbevaring af en sådan viden.

05.2 – Den private/offentlige retledning

Det er ikke altid at en sag ved et dømmende udvalg fører til udstødelse. Det sker at en sag ender med at den anklagede får en "retledning", d.v.s. får en bibelsk baseret vejledning af de ældste om alvoren i den adfærd, der har ført til den pågældende situation. Hvor mange sager der føres for et dømmende udvalg uden at det fører til udstødelse findes der ikke officielle tal for, men tidligere medlemmer der har været ældste anslår, at for hver udstødelse er der fra 4 til 6 sager, som ender med påtale eller tilrettevisning.

Afhængig af sagens art vil retledningen være enten "privat", d.v.s. at den vil blive givet, når det kun er den anklagede og udvalgets medlemmer der er til stede, eller "offentligt", hvilket betyder at man sammen med den anklagede vil indkalde alle der har kendskab til sagen til et møde, hvor den anklagede bliver retledt i disse vidners nærværelse.⁴³ I visse tilfælde vil man finde det nødvendigt at følge en privat eller offentlig vejledning op med en meddelelse i menigheden om, at vedkommende har fået en retledning. – På samme måde, som det sker i de sager der ender med en udstødelse vil der også i disse tilfælde blive holdt et "tjenesteforedrag" om de problemer der har ført til at det har været nødvendigt at give en retledning - til almindelig skræk og advarsel.

05.3 – "Det er indstillingen til det forkerte, der fører til udstødelse"

Når et medlem af Jehovas Vidner udstødes er det ikke syndens art, der er udslagsgivende. I princippet kan et Jehovas Vidne der ryger eller ægtefællen utro blive straffet langt hårdere end en, der eksempelvis har begået et mord. Det der lægges vægt på er, om synderen udviser anger, bedrøvelse: »Det der i sidste ende afgør om vedkommende skal udstødes er hverken overtrædelsens alvor eller eventuel dårlig omtale af sagen; den afgørende faktor er om den pågældende oprigtigt ændrer sind.«⁴⁴ »Syndens art spiller naturligvis en vigtig rolle. Men det der har større betydning er om overtræderen oprigtigt angriber den synd han

⁴² Vagttårnet, 1. november 1996, side 14-16. Se også side 36 vedrørende denne kontakt til udstødte.

⁴³ Vagttårnet, 1. november 1981, side 15.

⁴⁴ 'Giv agt på jer selv og på hele hjorden' (1991 udg.), side 113,

har begået. Hvis vedkommende har en angrende indstilling, har henvendt sig til Jehova i inderlig bøn for at bede om tilgivelse for den synd han har begået mod ham, og har søgt hjælp hos de ansvarlige i menigheden, kan han hjælpes til at genvinde Guds gunst og forblive en del af menigheden.»⁴⁵

Om angeren eller bedrøvelsen er af en sådan art at man ikke finder det nødvendigt at udstøde afhænger blandt andet af, hvor lang tid der er gået fra handlingen fandt sted til det kommer til de ældste kendskab, og om synderen selv er gået til bekendelse eller er angivet. Det har også betydning om vedkommende med vilje har ignoreret tidligere advarsler eller påtaler, eller har løjet eller med vilje søgt at føre andre bag lyset.

05.4 – Vejledningen om ”at mærke sig”

I de tilfælde hvor et Jehovas Vidne har det med ‘at gå sine egne veje’ uden dog at gøre sig skyldig i handlinger der kan føre til udstødelse har man også en sanktionsmulighed. Den består i, at man ”mærker sig”⁴⁶ den ‘uregerlige’, hvilket betyder at det sociale samvær med vedkommende begrænses. Man skaber så at sige ‘kold luft’ omkring ham/hende i håb om at få personen til at indse, at det er bedst at følge de normer der nu engang er. Derved giver man vedkommende en forsmag på hvad der venter, hvis der ikke sker en ændring i indstilling og adfærd.

Handlinger der kan føre til at et medlem ”mærkes” kan for eksempel være et ungt menneske, som holder meget af selskabelige sammenkomster med andre unge, der ikke er medlemmer af Jehovas Vidner eller drikker meget alkohol uden at der har været tilfælde af egentlig fuldskab. Der kan også være tale om det »at **pleje et bekendtskab med en af det modsatte køn hvis kun én af parterne er fri til at gifte sig.** [...] Der bør vejledes med strenghed og gives gentagne advarsler, og hvis vejledningen ignoreres, kan man mærke sig de(n) pågældende. [...] Hvis denne adfærd har udviklet sig til et punkt hvor den volder omfattende uro i menigheden og **gentagne bestræbelser for at hjælpe er blevet ignoreret, kan der være grund til at udstøde.**»⁴⁷ (Fremhævelserne er Vagttårnsselskabets egne)

05.5 – Krænkelsen af den religiøse retssikkerhed

Både ved den offentlig irettesættelse og udstødelsen, sker der en krænkelse af den anklagedes renommé og religiøse retssikkerhed. Når en udvalgsag er afsluttet, hvad enten det fører til en offentlig irettesættelse eller udstødelse, bliver der oplæst en kort meddelelse om, at den ved navn nævnte, enten er blevet irettesat af et dømmende udvalg eller er blevet udstødt af Jehovas Vidnes samfund.

Inden for de først kommende uger efter en udstødelse eller irettesættelse holdes der et såkaldt ”tjenesteforedrag”. Tjenesteforedraget er et programpunkt som bliver afholdt ved

⁴⁵ Vagttårnet, 15. december 1995, side 28.

⁴⁶ Vagttårnet, 15. juni 1985, side 30-31; Vagttårnet, 15 marts 1982, side 22-23.

⁴⁷ ‘Giv agt på jer selv og på hele hjorden’ (1991 udg.), side 135.

det af Jehovas Vidners møder der hedder ”Tjenestemødet”, og er kun programsat i forbindelse med vigtige oplysninger som har særlig betydning i forbindelse med Vidnernes missionsvirksomhed, eller hvis der er eller har været problemer eller uheldige tendenser i menigheden. Her vil en ældste fra det dømmende udvalg formane og advare menigheden mod den handle måde og indstilling der førte til at man måtte udstøde det pågældende medlem. I sjældne tilfælde, vil det samme ske i andre menigheder, hvor synderen har haft sin gang og hvor sagen har været kendt af en større kreds af medlemmer i disse menigheder.

Selvom den irettesattes/udstødtes navn ikke bliver nævnt i dette ”tjenesteforedrag”, vil forsamlingen sjældent være i tvivl om, hvem det er der hentydes til. Uanset om den pågældende synd bliver direkte nævnt eller ej, vil der være skabt grobund for ubegrundede antagelser, sladder og rygtedannelse omkring den dømte og eventuelt de implicerede parter. Den anvendte fremgangsmåde er kritisabel, fordi den anklagede på intet tidspunkt har eller får mulighed for offentligt at give sin fremstilling af sagen eller forsvare sig. Fra det øjeblik en sag kommer for et dømmende udvalg, må den anklagede ikke tale med nogen om den. Sker det alligevel, vil det blive opfattet som om vedkommende søger at påvirke andre til at få opbakning omkring sine synspunkter eller forståelse for sine handlinger.

Selv efter en dom er afsagt og bekendtgjort er den anklagede afskåret fra at drøfte sagen med andre. Hvis der er tale om en offentlig irettesættelse og den dømte søger at forsvare sig offentligt, eller det bliver opdaget, at han/hun gør det i ”det skjulte”, vil sagen blive taget op igen, idet man skønner at den dømte ikke virkelig har angret og er til skade for menigheden. I sådanne tilfælde er risikoen for en udstødelse overhængende og ofte uundgåelig.

Beslutter man sig for at udstøde synderen, vil han/hun ligeledes være afskåret fra enhver mulighed for at tale med andre om sin sag. Når først udstødelsen er bekendtgjort vil Jehovas Vidner ikke have noget med den udstødte at gøre. Hvis et medlem alligevel, i modstrid med reglerne, taler med en udstødt vil vedkommende gøre sig ’meddelagtig’ i den udstødtes synd. I yderste konsekvens vil den/de selv blive stillet for et dømmende udvalg med risiko for udstødelse.

Ethvert forsøg på at tale om sagen blive opfattet, som om den udstødte vil skabe splid og ikke har respekt for menighedens tilsynsmænd og Vagttårnsselskabet. Det vil gøre det endnu vanskeligere for den udstødte, hvis han/hun på et senere tidspunkt skulle ønske at søge om at blive optaget i menigheden igen.

05.5.1 – Anklager

Når et medlem indkaldes for et dømmende udvalg vil vedkommende aldrig kunne vide sig sikker på omfanget af de anklager der er eller vil blive rejst. En indkaldelse er altid formuleret som en formodning, ligesom en anklaget aldrig får fremlagt et anklageskrift, hverken skriftligt eller mundtligt. I retningslinierne for en indkaldelse hedder det: *»Send ikke en person nogen form for korrespondance hvori han direkte anklages for en bestemt overtrædelse. Det er bedst at to ældste taler med vedkommende og indbyder ham til et møde med det dømmende udvalg. [...] Oplys hvad vedkommende formodes at have gjort. Hvis det er*

nødvendigt at indbyde vedkommende skriftligt bør i blot nævne hvad han formodes at have gjort ...»⁴⁸ (Fremhævelsen er Vagttårnsselskabets)

Det skal også bemærkes, at den anklagede *ikke* har aktindsigt. I forbindelse med en udstødsessag i vinteren 1994/95, havde den udstødte appelleret afgørelsen, og desuden bedt om at få de anklager der var blevet rejst mod ham på skrift. Når han gerne ville have anklagerne på skrift var det bl.a. begrundet ud fra den opfattelse, at han ud fra Jehovas Vidners egne skrifter mente at kunne godtgøre, at udstødelsen var sket på et ukorrekt grundlag. Dette blev nægtet ham, både af det oprindelige udvalg og af Vagttårnsselskabet. Vagttårnsselskabet afviste desuden muligheden for en appelsag med en begrundelse der lå uden for de oprindelige anklager.⁴⁹

Hvis en sag er rejst på grundlag af en angivelse har den anklagede tilladelse til at indkalde vidner til sit forsvar, men det er ikke tilladt at have uvildige iagttagere, der kan medvirke til at sikre en korrekt sagsbehandling, eller foretage eksempelvis en båndoptagelse af udvalgsmødet.⁵⁰

05.5.2 – Bevisbyrden

Anvendelse af beviser over for en overtræder anvendes normalt ikke, idet man ved samtalen søger at få den anklagede til bekendelse. I de sager, hvor den anklagede nægter sig skyldig i det der hævdes at være foregået, er det ikke tilstrækkeligt med ét vidne; Jehovas Vidner stiller det krav at der altid skal være mindst to vidner, et princip som man fastholder meget konsekvent.⁵¹

Princippet som sådan kan der jo ikke indvendes noget imod, men ikke desto mindre er det den samme meget strenge håndhævelse af dette princip der i adskillige tilfælde har været årsag til at man har henlagt sager om incest eller pædofili. Problemet i f.eks. sager om overgreb på børn og unge er, at det er de ældste afgør, om de finder deres udtalelser troværdige.⁵² Et udsagn fremsat af en voksen har generelt forrang frem for et barn eller et ungt menneske.⁵³

Med hensyn til bevisbyrden i udstødsessager kommer dette på tale i de sager, hvor der ikke foreligger en indrømmelse af det der anses at være en overtrædelse og der ikke er vidner til den påståede hændelse. I disse tilfælde benytter man sig i stedet af omstændighedsbeviser. Som omstændig-

I **Politiken** 24. maj 1992 hævder Jørgen Larsen, landstjener for Jehovas Vidner i Danmark, at man ikke udstøder på mistanke alene. Dette på trods af, at **Politiken** 3 dage tidligere kunne dokumentere det modsatte, idet et Jehovas Vidne var blevet udstødt 8. januar 1970, på »**Begrundet mistanke om utugt**«. Selvom man tale om *omstændigheds-beviser*, har dette i visse sager intet med beviser at gøre, kun hvad man kunne kalde *begrundet mistanke*.

⁴⁸ 'Giv agt på jer selv og på hele hjorden' (1991 udg.), side 110.

⁴⁹ Kristeligt Dagblad 10. februar 1995. Jeg har desuden haft lejlighed til at læse den foreliggende korrespondance mellem den udstødte og henholdsvis det dømmende udvalg og Vagttårnsselskabet.

⁵⁰ 'Giv agt på jer selv og på hele hjorden' (1991 udg.), side 119

⁵¹ Ibid., side 111.

⁵² Ibid., side 111.

⁵³ Jævnfør Vagttårnet, 1. november 1995, side 28.

hedsbevis, der kan bruges som begrundelse for en udstødelse, regner man for eksempel en graviditet. Ligeledes kan der ske en udstødelse, hvis der foreligger et *stærkt* omstændighedsbevis, der er bekræftet af mindst to vidner.⁵⁴ Et sådant bekræftet omstændighedsbevis kunne f.eks. være, at et Jehovas Vidne under ”upassende omstændigheder” er blevet natten over i samme hus som en af modsat køn, eller med en af samme køn der vides at være homoseksuel. Dette betyder i praksis, at to ugifte Jehovas Vidner kan risikere at blive udstødt for at have sovet i samme rum, uden at der har foregået noget som efter Jehovas Vidners regler er forbudt.

Et eksempel på en sådan anvendelse af omstændighedsbeviser oplevede et yngre kvindeligt Jehovas Vidne på 17 år. Hun var blevet forelsket i en jævnaldrende mand der ikke var medlem af Jehovas Vidner. Hun havde fra de ældste fået besked om at bringe forholdet til ophør, hvilket hun havde indvilliget i. Nu var problemet imidlertid, at den unge mand arbejdede på det samme sted som hende selv. Når hun tog hjem fra arbejde, skulle hun ofte med den samme bus som denne mand. Medlemmer af menigheden havde ved flere lejligheder set de to unge tale sammen i bussen, hvilket blev fremført for de ældste. Dette opfattede man som et udtryk for, at hun ikke havde været ærlig og troværdig når hun udtrykte villighed til at efterkomme de anvisninger som de ældste havde pålagt hende. Sagen blev yderligere tilspidset, da hun i forbindelse med sit arbejde skulle på en ekskursion, der indebar at hun skulle være væk fra sin bopæl i en uge. På denne ekskursionen var den førnævnte mand også tilmeldt. Hun fik af menighedens ældste den besked, at så fremt hun deltog i ekskursionen, ville en udstødelse være uundgåelig. Dette var på trods af at de ikke skulle sove i det samme sted som den unge mand. De ældste sagde til hende, hvis de blev nødt til at udstøde hende ville det være begrundet i at hun ikke udviste tilstrækkelig villighed til at følge de anvisninger som de ældste havde givet hende, og derfor ville udgøre ‘en risiko’ for den åndelige sundhed i menigheden.

05.5.3 – Den udstødtes renommé

Uanset, hvordan man end vender og drejer sagen, har den anklagede og/eller dømte ingen mulighed for at tale med andre om sin sag, for at forsvare sig, og dæmme op for negativ omtale af sit navn og rygte. Fra min egen tid i Jehovas Vidner ved jeg hvor hurtigt det blev kendt, når medlem af ens egen eller en nærliggende menighed var blevet bedt om at møde for dømmende udvalg. Og uanset om det blev til mere end det eller ikke, om der var grundlag for en indkaldelse for et dømmende udvalg eller ikke, så svirrede rygterne allerede.

Nu er der selvfølgelig de Jehovas Vidner der vil hævde, at det er den anklagede selv der har bragt sig i den pågældende situation. Men det er ikke det sagen drejer sig om. Spørgsmålet er, om den anklagede er sikret og får en fair behandling, og det mener jeg ikke er tilfældet, fordi risikoen for en social stemping er meget stor.

⁵⁴ ‘Giv agt på jer selv og på hele hjorden’ (1991 udg.), side 111.

05.5.4 – Tavshedspligten

Den anklagedes manglende retssikkerhed understreges yderligere af, at den tavshedspligt som medlemmerne i det dømmende udvalg har, meget ofte bliver brudt. Det er ikke sjældent sket, at sådanne udvalgsmedlemmer i al ”fortrolighed” har drøftet sagen med andre ældste uden for udvalget, med ægtefæller eller gode venner og der ad denne vej er sluppet detaljer fra sagen ud til menigheden.

Selv har jeg i flere tilfælde fået kendskab til enkeltheder fra sådanne udvalgsager, enten direkte fra udvalgsmedlemmer eller fra andre tilsynsmænd, som heller ikke burde kende til disse enkeltheder. – Ifølge reglerne må ældste, som er i et dømmende udvalg, kun drøfte sagen med de andre medlemmer af udvalget. – Flere udstødte har berettet, hvordan de har oplevet at detaljer, som kun udvalget havde kendskab til, pludselig var begyndt at cirkulere som samtaleemne i menigheden, kort tid efter at sagen mod dem var begyndt.

05.6 – Muligheder og forudsætninger for genoptagelse i Jehovas vidner

Hvis en udstødt ønsker at blive genoptaget i Jehovas Vidner, skal vedkommende først sende et brev til det dømmende udvalg, som i sin tid behandlede sagen, erkende sin synd og klart tilkendegive sin anger og sorg over det skete. Her efter vil den udstødte blive indkaldt til et eller flere møder med udvalget, som vil vurdere om der er ægte anger til stede og om der er grundlag for at indlede en genoptagelsessag.

Det er imidlertid ikke kun et spørgsmål om anger, men i lige så høj grad, hvad den udstødte har foretaget sig mellem udstødelsen og ansøgningen om genoptagelsen. En udstødt f.eks. fik den besked, at der kunne gå endog meget lang tid før en genoptagelse kunne komme på tale, da man vidste at vedkommende havde været i regelmæssig kontakt med andre udstødte og *Støttegruppen for Tidligere Jehovas Vidner* efter sin udstødelse.

Desuden er det et krav at den udstødte kommer regelmæssigt til Jehovas Vidners møder i den lokale rigssal i mindst 3 til 6 måneder før en genoptagelse kan finde sted. I denne periode må den udstødte ikke tale med nogen, og det forventes, at vedkommende først kommer lige som mødet er begyndt og går igen umiddelbart før det slutter, for at undgå en situation, hvor nogle kunne føle sig fristet til at tiltale eller hilse på den udstødte.

Det afgørende for en genoptagelse er, at vedkommende udviser en adfærd, der ikke alene tilkendegiver anger, men i det hele taget er passende for et Jehovas Vidne.

05.6.1 – Den første tid efter genoptagelsen

Efter at et medlem er blevet genoptaget går der imidlertid en rum tid, før genoptagelsen er fuldt gennemført, idet den genoptagne i den første tid vil være pålagt forskellige begrænsninger. Der kan for eksempel være tale om, at vedkommende i en periode ikke kan give kommentarer ved deres møder, deltage i mødeaktiviteter eller bøn, eller kun kan udføre missionsarbejde i følgeskab med en trosfælle.

En genoptagelse er ikke i alle tilfælde ensbetydende med, at sagen er afsluttet. Der er to områder hvor konsekvenserne af en udstødelse vil forfølge et medlem resten af livet, hvis vedkommende bliver inden for Jehovas Vidner.

Det første vedrører de medlemmer som forud for udstødelsen har fungeret som ældste. I 1963 fastsatte man den regel, at mandlige medlemmer der havde været udstødt for bestandigt havde mistet muligheden for at opnå tillidshverv, uanset hvilken synd de var blevet udstødt for. I 1980 og 1983 åbnede man dog mulighed for, at det undtagelsesvis kunne ske i visse sjældne tilfælde, og først efter at *'der er gået mange år'*.⁵⁵

Det andet område gælder for de udstødte som efter deres genoptagelse på et senere tidspunkt skulle ønske at udføre særlige tjenester, der er knyttet til Jehovas Vidners missionsvirksomhed. Her vil man på samme måde vurdere et sådant ønske i lyset af arten af den synd der førte til udstødelse, og de omstændigheder der var i forbindelse med genoptagelse.

05.6.2 – Vidnernes kontakt til udstødte med henblik på genoptagelse

Hidtil har det været sådan, at ethvert tiltag med henblik på genoptagelse skulle komme fra den udstødte eller frafaldne selv. I 1991 ændrede man som tidligere nævnt praksis på dette punkt.⁵⁶ Vagttårnsselskabet opfordrer nu de ældste til én gang om året at gennemgå den liste i deres optegnelser, som indeholder navnene på dem i deres område, som er udstødte eller frafaldne. Hvis det skønnes at der er rimelig grund til at antage at den udstødte ikke vil være afvisende over for besøg eller har undladt at udtale sig negativt om Jehovas Vidner, vil man besøge dem for at undersøge, om der er nogle der skal opfordres og hjælpes til at søge genoptagelse.

Det er dog værd at bemærke, at man med denne ændring i højere grad er begyndt at betone forestillingen om tilgivelse. Der er tydeligvis lagt op til et differentieret syn på udstødte. Det vil gøre det nemmere for visse udstødte at vende tilbage til Jehovas Vidner, ligesom det vil gøre det nemmere for slægtninge og venner til den udstødte at forholde sig til og overholde de regler der er for omgangen med udstødte. En anden side ved denne ændring har været, at der er blevet skabt grundlag for en hårdere kurs over for ”afvigere”, hvad enten der er tale om nogen der er udstødt for frafald, eller som er blevet kritiske over for Jehovas Vidner efter deres udstødelse. Denne skærpelse i forhold til frafaldne kom i slutningen af 1993, hvor det blev fremhævet at det er et krav til Jehovas Vidner, at de ‘skal hade dem der hader Jehova’. For et Jehovas Vidne vil en der »hader Jehova« i særlig grad være tidligere medlemmer, som er kritiske over for Jehovas Vidner.⁵⁷

Ved at anlægge et mere differentieret syn på de udstødte, er det muligt at fastholde et

⁵⁵ Vagttårnet, 1. november 1963, side 478.f; 15. januar 1980, side 23.f; 15. november 1980, side 23; 15. juni 1983, side 19. - Det er dog uklart hvor meget denne lempelse omfatter. Lempelsen er nævnt i forbindelse med ældste der har begået ægteskabsbrud, hvilket ikke giver noget indtryk af, om Vagttårnsselskabet har ændret holdning i dette spørgsmål i forbindelse med andre synder der fører til udstødelse.

⁵⁶ Vagttårnet, 15. april 1991, side 22.f.

⁵⁷ Vagttårnet, 1. oktober 1993.

stærkt fjendebillede omkring specielt frafaldne, samtidig med at man indadtil fortsat kan hævde, at udstødelse er en kærlighedshandling. Man kan kun gisne om motivet til denne ændring, men det hænger uden tvivl sammen med, at mange Vidner har haft vanskeligt ved at skulle acceptere at de ikke kan opretholde blot et minimum af kontakt til udstødte familiemedlemmer eller slægtninge.

06 – Sociale konsekvenser

Jehovas Vidner er på ingen måde ene om at praktisere udstødelse og der kan uden tvivl siges meget både for og imod en sådan praksis. Der er imidlertid to væsentlige faktorer som gør, at man må sætte Jehovas Vidners anvendelse af udstødelse i et kritisk lys.

For det første er der den omstændighed, at mange af nye medlemmer først på et sent tidspunkt – det er ikke ualmindeligt at det først er *efter* dåben som et Jehovas Vidne – at de nye medlemmer bliver gjort bekendt med, hvad en udstødelse i praksis betyder. Det er heller ikke uden betydning, at det blandt Jehovas Vidner det langt fra alle der kender til den sociale konsekvens af en udstødelse, endsiges har en dybere forståelse af dens psykiske konsekvenser. Når der generelt er en udbredt uvidenhed om de psykologiske og sociale konsekvenser i kølvandet på en udstødelse, hænger det sammen med, at man afskærer al kontakt til ekskluderede medlemmer. Hertil kommer også, at man fra Vagttårnsorganisationens side hævder at alt, hvad der er sagt og skrevet i medierne herom, er ensidigt, usandt eller overdrevener.

For det andet, at der i forbindelse med konverteringen sker en ”tvungen” udskiftning i det sociale netværk. Denne ændring består i, at konvertitten i perioden forud for sin egentlige indtræden i Jehovas Vidner (ved dåben) begynder at afskære sig fra sit hidtidige sociale netværk. I konverteringsperioden opbygges der endvidere religiøse og psykiske fjendebilleder i forhold til vedkommendes familie (hvis de ikke er Jehovas Vidner), og den hidtidige sociale berøringsflade, for at kunne fastholde personen i Jehovas Vidner.⁵⁸

Til de religiøse fjendebilleder og forestillinger hører, at verdenssamfundet er i Satans magt, at mennesker uden for Jehovas Vidner er utroværdige, fordi de ikke besidder den samme høje moral som dem selv. Endvidere lærer Vidnerne, at Satan i visse tilfælde vil benytte sig af familie og venner til at ødelægge deres tro, med tab af evigt liv til følge, at familien vil blive brugt som redskab til at skabe en forbindelse til Satans verden. Hvad angår de psykiske fjendebilleder hævdes det, at visse følelser er syndige og farlige. For eksempel vil vrede og stærke seksuelle følelser give Satan mulighed for at få magt over de mennesker, hvis den måde hvorpå de kommer til udtryk ikke falder inden for de rammer Vagttårnsorganisationen afstikker.

En del af konverteringsprocessen indebærer også at nye medlemmers holdning til deres hidtidige sociale netværk ændres, så der udvikles en distancering til den gamle vennekreds og en reducere af kontakten til den del af familien, som ikke er Jehovas Vidner, til det mindst mulige.

Som tiden går og Jehovas Vidner overtager pladsen som det primære eller eneste sociale netværk, ændrer udstødelsen funktion fra kun at være en religiøs beskyttelses- og afstraffelses ordning til også at være et undertrykkelsesmiddel. For et Jehovas Vidne er der med en udstødelse ikke kun tale om en religiøs straf, men i en lige så høj grad en social. Et udstødt Jehovas Vidne bliver ikke alene afskåret fra sit religiøse miljø, men mister også hele

⁵⁸ Kort omtalt i *Dømt til døden ... ? – 1.del*, side 26.ff.

sit sociale netværk, inklusive kontakten til de slægtninge, der er Jehovas Vidner.

Hvad angår den del af familien eller de slægtninge, som ikke er Jehovas Vidner er det tilsyneladende en generel erfaring blandt udstødte, at det kan være særdeles vanskeligt at genoptage kontakten til disse. Dette har to væsentlige årager. For det første er det ikke ualmindeligt at der i adskillige, måske mange år, kun har været en sporadisk kontakt eller slet ingen kontakt til disse slægtninge og de derfor er blevet fremmede eller fremmedgjorte over for hinanden. For det andet er der ofte tale om en kombination af to følelsesmæssige konflikter hos den udstødte. På den ene side at den udstødte føler sig skamfuld, ilde til mode over at tage kontakt til slægtninge som de tidligere har forkastet som ”ikke gode nok”. På den anden side er der den for mange udstødte ubevidste faktor, at de i en lang periode efter udstødelsen følelsesmæssigt forholder sig til deres slægtningene på samme måde som til mennesker uden for Jehovas Vidner i almindelighed. Det vil sige, en attitude som på den ene side udtrykker imødekommenhed, men som på det underliggende plan er distancerende som en beskyttelse mod en forventet utroværdighed.

Det er hverken usædvanligt eller uden grund, når en udstødt kommer ud i en længerevarende psykisk krise. Den udstødte er i en periode overladt til sin ensomhed, indtil han/hun har skabt nye sociale kontakter eller søger om optagelse i Jehovas Vidner igen. Adskillige ex-Vidner som jeg har talt med har fortalt om, hvordan de har oplevet at være grebet af stærk angst, ensomhed og magtesløshed i takt med at de blevet sig egentlig bevidste om de konsekvenser udstødelsen har fået for dem. De har haft vanskeligt ved at skulle gennemleve de psykiske og følelsesmæssige konflikter det indebærer at skulle skabe sig et nyt liv uden for Jehovas Vidner. Det er især skylds- og ensomhedsfølelser ligger ofte til grund for overvejelser om at vende tilbage til Jehovas Vidner. Det er ikke fordi det er det de måske dybest set ønsker eller har lyst til, men snarere det forhold at det opleves som den letteste eller eneste vej ud af deres problemer.

06.1 – Forholdet til udstødte slægtninge

Der hvor en udstødelse ofte er årsag til de største problemer er når der er tale om et familiemedlem eller en nær slægtning. Som nævnt tidligere er udstødelsen for Jehovas Vidner at betragte som en dødsstraf. De medlemmer som ikke lægger afstand til udstødte og frafaldne løber den risiko, at de bliver omfattet af den dom, der er fældet over disse, den evige fortabelse, hvilket i praksis betyder udstødelse.

Når et familiemedlem eller en slægtning bliver udstødt skal de der er tilbage træffe et ”*alt eller intet*” valg. Vagttårnsorganisationen er meget klar og utvetydig i sine krav på dette punkt. Den holdning der anlægges til udstødte er afgørende for om et Jehovas Vidne bliver frelst. Da Vagttårnsorganisationen i 1981 skærpede sin holdning til udstødte slægtninge, brugte man bl.a. den bibelske beretning fra Det gamle Testamente om Kora, Datan og Abiram til at vise, at medlemmer der nærer eller udviser sympati, medfølelse eller har kon-

takt til frafaldne og udstødte, vil blive henrettet af Gud sammen disse når hans dom rammer jorden.⁵⁹ Konsekvensen af det loyalitetsvalg som Vagttårnsorganisationen kræver af medlemmerne betyder, at en udstødelse indebærer en radikal ændring i familielivet. Det indebærer for eksempel, at det er forbudt for Jehovas Vidner at drøfte Bibelen eller religiøse emner med en udstødt, også selvom der er tale om en far, mor, søn eller datter, som de bor sammen med i det samme hjem.

I forbindelse med den skærpede holdning over for udstødte i 1981 fremsatte Vagttårnsorganisationen samtidig nogle overordnede retningslinier for hvordan medlemmerne skal forholde sig til slægtninge, der har brug for familiens hjælp. Er der f.eks. tale om en søn, datter, far eller mor, der bor uden for hjemmet, men beder om at måtte flytte ind til familien på grund af sygdom eller økonomiske problemer, der gør at vedkommende er ude

»Gud havde besluttet at familierne skulle være forenet i sand tilbedelse; religiøse opfattelser ville derfor ikke komme til at volde splittelser. Men siden forekom det at familier blev delt i religiøse spørgsmål. Det skete for eksempel da Kora, Datana og Abiram gjorde oprør. [...] Derpå gav Moses folket besked på at trække sig bort fra oprørernes telte. Hvad ville Koras, Datans og Abirams børn og husstande gøre? Ville de lade loyaliteten mod familien komme forud for loyaliteten mod Jehova og hans menighed? De fleste af oprørernes nære slægtninge satte familien højere end Gud, og Jehova henrettede dem sammen med oprørerne. ... Det samme valg mellem loyalitet mod familien og loyalitet mod Gud og hans folk måtte træffes hver gang en israelit faldt fra troen. Ville hans familie, ledet af følelser eller blodets bånd, søge at dække over ham for at han ikke skulle blive udryddet? Eller ville selv hans broder, søn eller datter indse at det rigtige og forstandige ville være at vise loyalitet mod Gud og menigheden?«

- Vagttårnet 15. november 1981, side 18.f.

»Man er stadig beslægtede med vedkommende ved blodets bånd eller ved giftermål, og der kan således i begrænset omfang være visse nødvendige familieanliggender man må tage sig af. ... Normalt samles slægtninge ofte til måltider, skovture, familiesammenkomster eller andre former for selskabeligt samvær. Når en kristen har øvet synd og ikke har angret sine handlinger og derfor har måttet udstødes, kan han imidlertid volde sine kristne slægtninge visse problemer i forbindelse med sådanne sammenkomster. ... Af denne grund vil kristne sikkert i nogle tilfælde føle at de ikke kan have en udstødt slægtning (eller en slægtning der har afskåret sig selv fra menigheden) med til en sådan sammenkomst hvortil familiemedlemmer normalt ville blive inviteret.«

- Vagttårnet 15. november 1981, side 20.ff

af stand til at klare sig selv, kan det ske 'efter grundige og alvorlige overvejelser', – men ikke i alle tilfælde. Denne mulighed er kun aktuel, hvis den udstødte ikke er andre muligheder. Er der tale om en gammel mor eller far, er forudsætningen at vedkommendes behov taler for det, og det *ikke* virker forstyrrende på deres religiøse liv. Er der tale om et barn der er blevet udstødt efter at være flyttet hjemmefra, er betingelserne de samme, men kun for *en kortere periode*.

Hvad angår den sociale kontakt til udstødte familiemedlemmer og slægtninge der bor uden for hjemmet skal al unødigt kontakt undgås. Den eneste accepterede kontakt er *nødvendige* familieanliggender i *begrænset omfang*. Enhver form for kontakt er reelt set umulig, hvilket også betyder at det mere er reglen end undtagelsen, at man ophæver al kontakt med den udstødte, på trods af at der kan være tale om så nære familieband som far, mor, søn eller datter.

I 1992 gav Vagttårnsselskabet følgende anvisning i forbindelse med de nære relationer i familien: »Men hvad nu hvis den der bliver udstødt er en nær ven eller en slægtning? Hvis det måske endda er ens far eller mor, eller ens søn eller datter? Vil vi så alligevel respektere de ældstes afgørelse? Det kan

⁵⁹ Vagttårnet, 15. november 1981, side 18.f. I 1988 blev disse retningsliniers fortsatte gyldighed bekræftet i Vagttårnet, 15. april 1988 og igen i Vagttårnet, 15. april 1994 blev det indirekte bekræftet.

måske være svært. Men det ville i høj grad være at misbruge sin frihed hvis man satte spørgsmålstegn ved de ældstes afgørelse og blev ved med at komme sammen med en der over fordærvende indflydelse på menigheden!»⁶⁰ En udstødt har fortalt at man i familien har et stærkt netværk, at det sociale sammenhold altid har været sat meget højt. Man havde for eksempel den skik, at man hvert år fejrede forældrenes bryllupsdag, en årlig familiedag, hvor alle var samlet sammen med nære venner (alle Jehovas Vidner). Men efter hans udstødelse i 1991 blev han ikke længere inviteret. Han blev heller ikke inviteret da to af hans søskende blev gift, ligesom man heller ikke informerede ham da en nær slægtning døde.

Senest i 2002 kunne man i Jehovas Vidners interne medlemsblad *Rigets Tjeneste* læse en artikel, hvor de skærpelser der er sket i holdningen til udstødte og frafaldne familiemedlemmer siden begyndelsen af 1980'erne, ikke alene blev gentaget, men deres aktualitet blev også betonet.⁶¹

06.2 – Hvis et hjemmeboende barn udstødes

»Hvis en mindreårig der har status som udøbt forkynder begår alvorlige fejltrin, må sagen imidlertid også tages op af de ældste, som har det ansvar at vogte hjorden og 'våge over dens sjæle'«⁶² Det sker at børn under 18 år bliver udstødt, og det har i flere tilfælde medført at unge er blevet bedt om at flytte hjemmefra. De regler der gælder i forbindelse udstødelse af mindreårige børn der er døbte Jehovas Vidner siger, at forældrene stadig forpligtede til at tage sig af dem efter en udstødelse. Der er imidlertid nogen uklarhed med hensyn til, hvordan udtrykket "mindreårig" i forbindelse med udstødelse af hjemmeboende børn skal tolkes. Vagttårnsselskabet ikke klart har defineret eller tilkendegivet, hvordan dette udtryk skal forstås i forbindelse med udstødelse og med hensyn til de sociale konsekvenser for de unge der er under hhv. 15 år og 18 år.

Hvornår et barn eller et ungt menneske i religiøs forstand er gammel nok til at stå til ansvar for egne handlinger har man kunnet læse følgende i bladet Vagttårnet: »Det er sandt at så længe unge mennesker er lydige og føjelige over for deres forældre og følger Bibelens vejledning efter bedste evne, kan de have tillid til at Jehova betragter dem som „hellige”. Der siges i Bibelen at Guds godkendelse af retfærdige forældre vil omfatte de mindreårige børn.« Og: »Bibelen opgiver ikke nogen aldersgrænse for hvornår den periode hvor man er mindreårig hører op. Det er derfor vigtigt at unge kristne alvorligt overvejer spørgsmålet: „Skal jeg lade mig døbe?“«⁶³ I de vejledninger som Jehovas Vidner jævnligt modtager omkring opdragelsen af børn og unge lægges der op til at medlemmer under 18 år så tidligt som muligt opdrages på en sådan måde, at man ikke længere opfatter dem som mindreårige, men som modne unge. I en artikel om børn og afvisning af blodtransfusion skrev Vagttårnsselskabet: »I dag bør unge kristne også oplæres i Guds veje længe før de bliver myn-

⁶⁰ Vagttårnet, 1. juni 1992, side 18.

⁶¹ Rigets Tjeneste, august 2002.

⁶² Vagttårnet, 15. november 1988, side 20.

⁶³ Vagttårnet, 1. oktober 1992, side 21.

dige. I nogle lande tilkendes såkaldt modne mindreårige samme rettigheder som voksne. Alt efter deres alder eller modenhed, eller begge dele, kan de blive betragtet som voksne nok til at træffe deres egne afgørelser vedrørende lægebehandling.»⁶⁴ I samme artikel giver man eksempel på en 12-årig, som udviste en eksemplarisk modenhed.

Når Jehovas Vidner og Vagttårnsorganisationen anvender begrebet ”mindreårig” er det, som det fremgår af ovenstående er ikke aldersbestemt, men udtryk for en grad af intellektuel og moralsk modenhed. Det skal dog bemærkes, at fokus eller kernen i denne opfattelse af ”modenhed” ikke har sit udgangspunkt i psykisk og social modenheden, men har afsæt i en forståelse af Jehovas Vidner tro og lære, samt evne til at formidle denne. Man kan sige det på den måde, at det for Jehovas Vidner handler om ”først troen, siden mennesket”, og ikke ”først mennesket, siden troen”, hvilket bliver tydeligt i de tilfælde hvor selv ganske unge konfronteres med trusler om sanktioner.

Ud fra egne erfaringer og de sager jeg har personligt kendskab til er det mit indtryk, at det er en udbredt opfattelse blandt Jehovas Vidner, at et barn der kan sige nej til at være medlem af Jehovas Vidner (efter at have modtaget en oplæring i Jehovas Vidners tro), så er de også gamle nok til at klare sig på egen hånd, hvis de fastholder deres holdning.

Et eksempel på denne problemstilling stod et tidligere Jehovas Vidne over for efter sin udstødelse (og efterfølgende skilsmisse). Der var begyndt at opstå problemer i forbindelse med samværet med hendes 11-årige datter, som boede hos sin far der var Jehovas Vidne og gift igen. Datteren havde stadig oftere givet udtryk for, at hun ønskede at være mere sammen med sin mor end det der var aftalt i forbindelse med skilsmissen.⁶⁵ Dette var faderen ikke indstillet på og samtidigt med dette havde han gennem et halvt år ved flere lejligheder sagt til datteren, at han gerne så hende døbt som et Jehovas Vidne ved et af deres kommende stævner (sommeren 1998) – han mente at hun nu var gammel nok til at bestemme sig for, hvad hun ville. Valget stod mellem enten at bo sammen med ham (og derved blive frelst) eller moderen (og dø sammen med hende i Harmagedon).

Ovenstående eksempel er på ingen måde enkeltstående. Jeg har kendskab flere tilfælde, hvor det er kommet så vidt at børn under 18 år er blevet smidt ud hjemme fra, enten fordi de blev udstødt eller fordi de ikke længere ønskede at deltage i Jehovas Vidners møder og forkyndelsesarbejde. I det ene tilfælde var der tale om en 14-årig pige, der endnu ikke var blevet døbt. Hun havde gennem godt et år tilkendegivet over for forældrene, at hun ikke ønskede overvære møderne, at hun ikke havde lyst til at blive et Jehovas Vidne. Efter at forældrene forgæves havde lagt pres på datteren i en længere periode, stillede de hende et ultimatum: hvis hun fortsat nægtede at deltage i familiens religiøse aktiviteter, møder og forkyndelse, måtte hun flytte hjemmefra. Resultatet blev at hun måtte flytte. Hun boede i en kort periode hos en slægtning, indtil de sociale myndigheder fandt en plejefamilie til hende. I et andet tilfælde blev en 17-årig pige bedt om at flytte efter at hun var blevet udstødt. Hun var blevet døbt to år tidligere, men året efter dåben møder hun en ung mand, der ikke er Jehovas Vidne og vælger at forlade trossamfundet. De begynder at komme sammen, hvilket ender med en udstødelse. Fra familiens side stiller man hende over for et

⁶⁴ Vagttårnet, 15. juni 1991, side 16.

⁶⁵ Det skal i denne forbindelse nævnes at faderen har den fulde forældremyndighed.

ultimatum: hvis hun vil blive boende i hjemmet er det på betingelse af, at hun holder op med at se sin kæreste. Det vil hun ikke, og må derfor flytte. Mormoderen der ikke er Jehovas Vidne og heller ikke tidligere har været det, tilbyder barnebarnet at hun kan bo hos hende i en periode. Det synes moderen ikke om, og stiller mormoderen over for et krav: hun må vælge mellem hende og barnebarnet. Da pigen ikke ønsker at give mormoderen problemer vælger hun flytte.

06.3 – Hvis en forlovet bliver udstødt

Hvis to Jehovas Vidner er forlovede, og den ene bliver udstødt, forventes det, at den der stadig er Jehovas Vidne hæver forlovelsen. Hvis vedkommende ignorerer dette og alligevel opretholder forholdet og vælger at gifte sig med den udstødte, vil han/hun risikere også at blive udstødt.⁶⁶ Denne risiko understreges af den omstændighed, at det at gifte sig med en der ikke er Jehovas Vidne er noget der stærkt frarådes (snarere fordømmes). Selvom Jehovas Vidner ser alvorligt på det at hæve en forlovelse, så forholder det sig anderledes i dette tilfælde, da det er vedkommendes forhold til deres gud Jehovas der har første prioritet.

Et yngre kvindeligt Jehovas Vidner var gennem godt et år kommet sammen med en ung mand, som endnu ikke var døbt, men stod over for at blive det. De ville gerne giftes, men dette kunne ikke ske før han var blevet døbt, og således ville forlovelsen heller ikke være en realitet før dåben. Imidlertid skete der det, at de nogle få måneder før han skulle døbes gik i seng med hinanden. Hun fik voldsom skyldfølelse og gik til de ældste. Da han ikke kunne se eller forstå hvorfor det var så alvorligt, når de alligevel skulle giftes inden for det næste halve år, endte det med at han blev bortvist fra Jehovas Vidner.⁶⁷ Hun undgik at blive udstødt fordi hun slog hånden af ham og afskar enhver kontakt til ham.

06.4 – Familielivet efter udstødelsen af en ægtefælle

I forbindelse med de tidligere omtalte ændringer i foråret 1991, som blandt andet indebærer at ældste aktivt skal opsøge de udstødte, som man anser det vil være muligt at få tilbage i Jehovas Vidner, strammede man samtidig den hårde og afvisende holdning over for dem, der enten er kritiske eller på et tidspunkt har udtalt sig kritisk. Dette blev i bladet *Vagttårnet* eksemplificeret med en situation, hvor en mand er blevet udstødt og resten af hans familie stadig er Jehovas Vidner. Familien venter besøg af andre Jehovas Vidner, og mandens tilstedeværelse bliver kommenteret på følgende måde: »Måske viser han ikke så meget hensyn at han holder sig væk når de kommer for at besøge de loyale familiemedlemmer.«⁶⁸ Denne holdning er for så vidt ikke af ny dato, men der er tale om en skærpelse i

⁶⁶ Vagttårnet, 1. november 1963, side 499. - Med den holdning der siden har udviklet sig i forholdet til de udstødte vil det mest sandsynlige være, at et sådan medlem *vil* blive udstødt.

⁶⁷ Bortvisning er det samme som en udstødelse, men "bortvisning" bruges om personer der endnu ikke er døbt, men som må formodes at kende til de krav Jehovas Vidner skal efterleve, og som det skønnes ikke vil følge dem eller ikke vil angre en overtrædelse.

⁶⁸ Vagttårnet, 15. april 1991, side 24.

forhold til den måde man tidligere formulerede sig i 1983 omkring denne problemstilling. Dengang skrev *Vagttårnet*: »Den hvis ægtefæller er blevet udstødt, føler sig ofte isoleret. Som nævnt har den udstødte ved sin handlemåde bevirket at vi ikke har lyst til at omgås vedkommende. Vi må passe på at vi ikke kommer til at dyrke samkvem med denne part fordi vi gerne vil besøge eller hjælpe vedkommendes kristne ægtefælle. Måske kan man aflægge besøg når den udstødte ikke er hjemme.«⁶⁹ Det skal her bemærkes, at det er den samme holdning der kan iagttages når der er tale om ægtefæller, som tidligere har vist en hvis interesse for Jehovas Vidner, men siden er blevet kritiske og/eller afvisende.

Når det (indirekte) forventes, at den udstødte skal forlade sit eget hjem, når der kommer medlemmer af Jehovas Vidner for at besøge dennes familie, der stadig er Jehovas Vidner, vil det være vanskeligt at undgå at den udstødte bliver gjort til et irritationsmoment. Det er vanskeligt at forestille sig, at man - selv på kort sigt - kan

bevare en god stemning i familien eller mellem ægtefæller, hvor den ene er blevet udstødt. Ikke alene lægges den udstødte for had, men der skabes også grobund for yderligere splittelse i familien. Ved at invitere de Jehovas Vidner hvis ægtefæller er udstødte eller frafaldne til sammenkomster hos andre Vidner, uden at den udstødte eller frafaldne kan deltage er man indirekte med til at ”tvinge” sådanne ægtepar til at leve hvert deres liv. Ikke alene bliver isolationsoplevelsen hos den udstødte endnu stærkere, men de religiøse meningsforskelle bliver også mere fremtrædende, med den risiko at det bliver mere eller mindre urealistisk at opretholde et familieliv.

I forlængelse af de ændringer som blev indført i 1991 kunne man få det indtryk, at der blev lagt op til en mere imødekommende holdning til familiemedlemmer eller slægtninge, der hører til den samme husstand. I en fodnote til retningslinierne for forholdet mellem slægtninge og venner til en udstødt stod der: »Hvis der i en kristen husstand er en udstødt slægtning, vil vedkommende stadig tage del i familiens daglige aktiviteter og gøremål. Dette kan indbefatte det at være til stede når der på familieplan bliver drøftet stof af åndelig art.«⁷⁰ Denne fodnote henviser imidlertid til en artikel fra 1988,⁷¹ hvoraf det fremgår, at dette *kun* vedrører *mindreårige børn*, der er hjemmeboende. Problemet er imidlertid, at det kun er de færreste Jehovas Vidner, der er opmærksomme og/eller læser sådanne fodnotehenvisninger. Der kan derfor let opstå misforståelser og så er det først i det tilfælde at man er involveret i en udstødelse, at man bliver opmærksom på, hvad der egentligt kræves af familiemedlemmer til en udstødt og de konsekvenser dette har.

Stefan fortalte mig for nylig, at han havde taget Vagttårnet for 1. oktober 1993 frem og læst op for Judith af afsnittet om, at »frafaldne« skal betragtes som Guds fjender og »hades med et fuldkomment had«, og bagefter spurgte:

»Sig mig, Judith, elsker du mig, ligesom jeg elsker dig, præcis som før - eller vil du rette dig efter Vagttårnsselskabets anvisninger om, at jeg skal betragtes som Guds fjende - én, du skal hade med et fuldkomment had?«

Judith vidste ikke rigtigt, hvad hun skulle svare. Sad helt stille et øjeblik, men svarede til sidst, at hun først og fremmest måtte være loyal mod Guds organisation og dens anvisninger. Med andre ord: Hun måtte fremover forsøge at hade sin mand.«

Citat fra *Skæbner fra et usynligt fængsel* af Irma Lauridsen, side 159

⁶⁹ Vagttårnet, 1. juni 1983, side 23.

⁷⁰ Vagttårnet, 15. april 1991, side 22.

⁷¹ Vagttårnet, 15. november 1988, side 19.f.

Udstødelse af en ægtefælle eller et barn er i sig selv problematisk nok, som beskrevet ovenfor, men disse problemer kompliceres yderligere når udstødelsen begrundes med frafald, hvis der i forbindelse med udstødelsen har været mistanke om frafald, eller vedkommende mistænkes for at have været i forbindelse med frafaldne. I disse tilfælde vil man være endnu mere opmærksomme op, at reglerne følges fuldt ud.

06.4.1 – Hvis der er børn i ægteskabet

Et særligt problem i forbindelse med udstødelse er de tilfælde, hvor den udstødte et gift og der er mindreårige børn i ægteskabet. Ikke sjældent ender en udstødelse med skilsmisse, dels som følge af det sociale og psykiske pres der opstår i forbindelse med selve udstødelsen, de forventninger som den der stadig er medlem mødes med fra sine trosfæller, og endelig som konsekvens af den krise der opstår i ægteskabet, fordi der ofte foretages radikale omlægninger af store dele af familielivet og de daglige rutiner.

Efter en udstødelse vil der næsten altid opstå problemer med hensyn til hvordan børnene fremover skal opdrages. Hvilke retningslinier skal gælde? Hvad eller hvem skal børnene følge? Det er en vanskelig situation for et barn at befinde sig i og man kan heller ikke med nogen rimelighed forvente, at et barn skal foretage et valg mellem normer i sådanne situationer.

Fra de skilsmissesager jeg har haft kendskab til har mønsteret været det samme. Den forældre der stadig er Jehovas Vidne fortæller mere eller mindre direkte, at den anden forældre er farlig eller skal dø for sin ulydighed. Den udstødte overøser barnet med gaver eller aktiviteter, for at det kan få eller opleve noget af det der ellers har været afskåret fra, fx. gaver ved jul og fødselsdag, dels for barnets skyld, dels for at dulme sin egen skyldsfølelse, følelsen af at have svigtet barnet.

Har problemerne mellem de to (tidligere) ægtefæller en religiøs dimension, vil det være vanskeligt, nærmest umuligt at løse problemerne, da parterne ikke kan gå ind i en egentlig debat om de religiøse synspunkter, der ligger til grund for situationen. Gør de det, vil den part, der er Jehovas Vidne før eller siden få samvittighedskvaler og skyldsfølelse, fordi han/hun gør sig skyldig i noget, der fordømmes af Vagttårnsorganisationen, og som i yderste konsekvens kan få et efterspil i form af en trussel om udstødelse. Det vil ikke alene belaste ægtefællernes forhold yderligere, men det påvirker også børnene negativt, belaster dem psykisk fordi de bliver gidsler i en ”kamp” hvor der uden indflydelse.

Når forældrene over relativ kort tid udvikler divergerende holdninger, hvem skal børnene da holde sig til? Tidligere havde familien været vant til et familiemønster og rollemodeller der blev afstukket af Vagttårnsorganisationen, en social forståelsesramme der ikke længe er anvendelig på alle områder, som følge af udstødelsen. Samtidig med at børnene er opdraget til at de skal være lydige mod begge forældre lærer de, at de skal adlyde Gud mere end mennesker, i hvilket der er inkluderet det budskab at Vagttårnsorganisationens retningslinier går forud for den udstødte forældres opdragelse. Tidligere kunne familien tale

sammen om alt, være fælles om alle aktiviteter. Men eftersom Jehovas Vidners tro og loyalitet mod Vagttårnsorganisationen er bestemmende for stort set alle sider af Vidnernes tilværelse, kan den ægtefælle, der stadig er Jehovas Vidne, nu hverken tale om sin tro eller drøfte emner, der medfører at de religiøse aspekter bliver inddraget. Der er ikke længere et frit og åbent grundlag for kommunikation. Tværtimod vil stort set alle punkter i ægteskabet og børneopdragelsen være berørt af Vagttårnsselskabets holdninger, som den part, der stadig er Jehovas Vidne ikke kan ignorere. Disse forhold får endnu en konsekvens ved skilsmisser, især i de tilfælde, hvor forældremyndigheden tildeles den part, der er Jehovas Vidne.

06.4.2. – Samkvemsretten og forældremyndighed ved skilsmisse

I 1986 redegjorde Vagttårnsselskabet for de principielle retningslinier i forbindelse med sager om forældremyndighed og samkvemsret,⁷² når et Jehovas Vidne er blevet skilt og den fraskilte ikke er et Jehovas Vidne, er udstødt eller frafalden. Synsvinklen i disse retningslinier er at det *altid* er den, der ikke er et Jehovas Vidne, der er den egentlige årsag til problemerne: »Også i dag sker det at familier splittes på grund af modstand mod sandheden. De kristne gør måske alt for at holde sammen på familien, men nogle ikke-troende⁷³ ægtefæller er ganske enkelt ikke "indforstået med at bo sammen med" en kristen, og separation eller skilsmisse bliver resultatet.«⁷⁴

Når forældre efter en separation eller skilsmisse skal afgøre spørgsmålet om forældremyndighed og samkvemsret, er drivkraften normalt ønsket om at være sammen med børnene. Det gælder naturligvis også for Jehovas Vidner i sådanne sager. Men man skal dog gøre sig klart, at dette nok kan siges om mange Vidner, men at det *ikke* er den vigtigste grund for Vagttårnsorganisationen, eller det rettroende Jehovas Vidne. Når Vagttårnsselskabet og Jehovas Vidner rejser sager om forældremyndighed og samkvemsret er motivet og drivkraften, ikke samværet med børnene, men at man søger at sikre sig kontrollen over dem, så de forbliver inden for Jehovas Vidner, et ønske om at sikre barnets frelse.

En anden side af denne problematik er at Vagttårnsorganisationen bevidst og målrettet søger at skabe et skræmmebillede af den forældre som ikke er Jehovas Vidne. Man kan finde utallige eksempler på, hvordan Vagttårnsselskabet søger at skabe et generelt dårligt billede af personer der er gift med et Jehovas Vidne, specielt hvis de er kritiske over for

"Et af de større problemer," siges der i en rapport fra Vagttårnsselskabets afdelingskontor i Australien, "er at den af forældrene der har fået forældremyndigheden over børnene er tilbøjelig til at slippe af ... Selvfølgelig er de i sandheden kan glemme årsagen til at de kæmpede så hårdt for at få forældremyndigheden. **Det primære mål bør være at opdrage dem som sande tilbedere af Jehova.**" - (min fremhævelse)

- Vagttårnet 1. november 1986, side 28.

⁷² Vagttårnet, 1. november 1986.

⁷³ Udtrykket "ikke-troende" anvendes normalt, som et alment udtryk for mennesker der ikke er eller har været Jehovas Vidner, men sådan som artiklen er forfattet og formuleret, vil de retningslinier der her bliver fremført, også omfatte udstødte og frafaldne.

⁷⁴ Vagttårnet, 1. november 1986, side 26.

trossamfundet, noget der i særlig grad gør sig gældende når der er tale om mænd. De skildres ofte som nogle der søger at hindre deres ægtefælle i at deltage i Jehovas Vidners møder eller forkyndelse. Især (kvindelige) Jehovas Vidner der er gift med en der ikke er medlem bliver ofte brugt som eksempler på, hvordan et Jehovas Vidne til tider må kæmpe for sin tro.

I en artikel i bladet *Vagttårnet* skrev man fx, efter at have omtalt den mulighed at nogle forældre vil søge at købe sig til børnenes gunst ved hjælp af underholdning, gaver eller materielle goder: »I nogle få **ekstreme tilfælde** kan besøgene hos den ikke-troende fader eller moder udgøre en **alvorlig trussel** mod børnene. Den der har forældremyndigheden må under bøn overveje truslens alvor, mulighederne for at gribe ind ad rettens vej og de eventuelle konsekvenser af at nægte den tidligere ægtefælle samkvemsret, og derefter beslutte hvad der skal gøres, alt efter omstændighederne.«⁷⁵ (mine fremhævelser)

Hvad er et »ekstremt tilfælde«? Hvad vil det sige at den pågældende forældre kan udgøre en »alvorlig trussel«? Her vil man utvivlsomt være tilbøjelig til at tænke på tilfælde, hvor der er tale om alvorlig misrøgt af børnene. Dette *kunne* være tilfældet, men noget af det første et Jehovas Vidne som regel vil tænke på er om den der har samkvemsret har erklæret sig åbenlyst kritisk over for Jehovas Vidner, søger at præge børnene i en anden retning end det Jehovas Vidner tror og den måde de lever. For Vidnerne vil der altid være tale om en »alvorlig trussel«, hvis den der har samkvemsret, åbent udtrykker en modvilje mod Jehovas Vidner, er aktiv omkring formidling af kritisk information om Jehovas Vidner og deres tro, er medlem af en forening for ex-Vidner, eller har kontakt til andre ex-Vidner, som er åbenlyst kritiske over for Jehovas Vidner.

I 1997 kom Vagttårnsselskabet med en supplerende artikel omkring de problemer der kan opstå ved en skilsmisse. Her tegnes der ligeledes et ensidigt og negativt billede af udstødte forældre. Ganske vist tales der i artiklen om, at »ingen af forældrene bør glemme at barnet har **to** forældre, også efter skilsmissen«.⁷⁶ Men igen, som i 1986, kommer der umiddelbart efter et forbehold: »Medmindre der er tale om **ekstreme omstændigheder**«.⁷⁷ Heller ikke i dette tilfælde forklarer man, hvad man lægger i »ekstreme omstændigheder«, hvilket så overlades til den enkeltes fantasi. Fantasien får da også næring, for to sider længere fremme i samme artikel taler man om, at der ved udstødte forældres samkvem med deres børn kan være risiko for at den udstødte »bringer barnets psykiske eller følelsesmæssige velfærd i overhængende og betydelig fare«. Videre tales der om hvordan det specielt er mandlige udstødte der er problemet, idet der tales om kvinder, der søge beskyttelse mod »ekstrem mishandling«.⁷⁸

Hvad der yderligere er med til at skabe problemer er den dobbelttydighed, hvormed Vagttårnsorganisationen udtaler sig, kombineret med anvendelsen eller antydningen af skræmmebilleder. Et eksempel på dette fik man i 1991, hvor man publicerede artiklen

⁷⁵ Vagttårnet, 1. november 1986, side 28.

⁷⁶ Vågn op!, 8. december 1997, side 10.

⁷⁷ Ibid., side 10.

⁷⁸ Ibid., side 12.

”Hjælp til skilsmissebørn”.⁷⁹ I artiklen siges der, at de forældre der er medlemmer af Jehovas Vidner og som har forældremyndigheden, skal samarbejde med den tidligere forældre, medmindre »en domstol har pålagt den anden part begrænsninger i samkvemet med børnene (eller vedkommende med vilje unddrager sig sit ansvar)«. ⁸⁰ Denne udtalelse **kunne** antyde en holdningsændring, eftersom der ikke antydes nogen form for forbehold fra Jehovas Vidners side, at de skal gøre hvad de kan, med mindre modparten forhindrer et sådant samarbejde. Fem måneder senere indeholder bladet *Vågn op!* et læserbrev fra et kvindeligt Jehovas Vidne, der er en reaktion på den pågældende artikel. Hun skriver at hendes første mand var blevet udstødt for utroskab, hvorefter hun sammen med børnene flyttede hjem til hendes forældre, 3.200 kilometer fra manden. Hendes sønner havde derefter stort set ingen kontakt med deres far. Videre skriver hun: »Efter at jeg blev gift igen, opmuntrede vi ikke børnene til at søge kontakt med deres far, da vi følte at han ville øve en dårlig indflydelse på børnene. Gjorde vi det rigtige?«. I det svar Vagttårnsselskabet giver er samarbejde ikke noget Jehovas Vidner skal inlade sig på uden videre, men de kan blive presset til det: »En kristen kan imidlertid **blive nødt til at samarbejde hvis domstolene træffer bestemmelse vedrørende samkvemsret**. Hvis det ikke afgøres ved domstolene, må den af forældrene som har forældremyndigheden skønne om samkvem med den anden af forældrene kan udgøre en **stor fysisk eller åndelig fare for barnet, og handle i overensstemmelse hermed**.« ⁸¹ (mine fremhævelser) Her taler man om pålagt samarbejde fra en domstol, men hvis et sådant pålæg ikke foreligger, må den forældre der er Jehovas Vidne afgøre om den udstødte forældre »kan udgøre en stor fysisk eller åndelig fare for barnet, og handle i overensstemmelse hermed«. Dette svar er et klart udtryk for at der tale om en opretholdelse af den hidtidige politik og en fastholdelse af hidtidige ensidige og negative syn på udstødte, hvilket vil sige at Vidne-forældren skal gøre sit for at sikre at den udstødtes kontakt med og indflydelse på børnene er minimal.

06.4.3 – Når ex-Vidnet har samkvemsret

Fra de skilsmissesager som jeg har haft kendskab til, hvor der har været mindreårige børn involveret og forældremyndigheden er tilfaldet den forældre der er Jehovas Vidne, har det, i de fleste tilfælde vist sig at samkvemsretten er uden egentlig værdi. Det samme kan også siges om de sager, hvor parterne er blevet enige om fælles forældremyndighed, specielt hvis barnet/børnene bor hos den forældre der er Jehovas Vidne. Dette skyldes hovedsageligt det syn, som Jehovas Vidner har på udstødte og frafaldne, at medlemmerne ikke må have kontakt med dem. Men det er heller

<p>En udstødt kvinde har fortalt, at hun cirka et halvt år efter sin udstødelse havde lejlighed til at tage sine tre børn med på ferie. Hun har på et tidspunkt en samtale med den ene søn (13 år) om hvordan han oplevede det at de kunne være sammen. Han sagde at han var glad for det, men samtidig var han også bange for hende, fordi hun var blevet udstødt. Han havde hørt så meget om de udstødte og han viste ikke hvad han skulle tro.</p>

⁷⁹ Vågn op!, 22. april 1991, side 6-11.

⁸⁰ Ibid., side 8.

⁸¹ Vågn op!, 22. september 1991, side 30.

ikke uden betydning, at et Jehovas Vidne mere eller mindre bevidst gør alt, hvad der er muligt for at begrænse børnenes samkvem med den udstødte far eller mor af frygt for, at de måske begynder at betragte tingene på en anden måde, end den der er skitseret af Vagttårnsorganisationen.

Børnene opdrages til at se den udstødte forældre som en trussel mod deres moralske sundhed, som en der har magt til at skade dem for livet og forårsage deres død i Harmagedon (dommedag). Jeg talte på et tidspunkt med en mand, som var blevet skilt nogle år efter at hans hustru var blevet medlem af Jehovas Vidner. Kort tid efter skilsmissen, havde datteren (8 år) været på besøg. Aftenen før hun skulle tilbage til moderen, spørger hun: *Far, mor siger at du skal dø i Harmagedon. Er det rigtigt?*

De tanker eller den forestillingsverden, der knytter sig til sådanne spørgsmål er, at børnene lærer at de vil dø sammen med den udstødte forældre, når Gud dræber alle de onde menneske ved Harmagedon, hvis de efterligner ham/hende. En måde at argumentere på er: *Hvis du gerne vil leve, hvorfor så bruge tid på en der skal dø? Hvis han/hun alligevel ikke vil være Jehovas Vidne og leve, hvorfor så ikke sige farvel med det samme? Hvorfor være sammen med en der kan ødelægge din tro, så du måske selv dør?* Var det ikke fordi jeg fra min egen tid som medlem af Jehovas Vidner selv har været med til at undervise børn og unge ud fra sådanne forestillinger, hvor den ene forældre er udstødt eller ikke ønsker at beskæftige sig med Jehovas Vidners tro, ville jeg nok have vanskeligt ved at tro på beretninger, som den førnævnte fars oplevelse.

06.4.4 – Når ex-Vidnet har forældremyndigheden

Selvom der ved separation og skilsmisse altid kan opstå uenighed mellem forældrene med hensyn til hvor børnene skal bo, hvordan samværet med børnene skal fordeles mellem forældrene, så bliver det på ingen måde lettere at løse de uoverensstemmelser der kan opstå med de retningslinier Vagttårnsorganisationen opstiller for sine medlemmer. Børnene risikere ikke kun at blive kastebold mellem forældrene, hvilket i sig selv er problematisk, men de bliver også udsat for et psykisk pres, der virker fremmede på skyldsfølelse og angst, fordi den religiøse undervisning de modtager under opholdet hos den forældre der er Jehovas Vidne, bl.a. har som mål, at barnet skal lære både hade og frygte den far eller mor som de bor hos, fordi denne har forladt Jehovas Vidner og dermed har svigtet barnet. Enhver sympati for den udstødte forældre er farlig, og kan skade barnet for evig tid.

Den værst tænkelige situation for Jehovas Vidner er, når det er den udstødte der får tildelt forældremyndigheden, og Vidnet kun får samkvemsret. Også her er det værd at bemærke, at det Vagttårnsselskabet lægger vægt på ikke er selve samværet med barnet, men den begrænsede mulighed for at undervise det i Jehovas Vidners tro: *»Hvordan skal en kristen fader eller moder forholde sig hvis han eller hun ikke kan få forældremyndigheden, men må nøjes med samkvemsret? Når børnene ikke længere bor hos en, har man kun **begrænsede muligheder for at fremme deres åndelige sundhed.**«*⁸² (Min fremhævelse)

⁸² Vagttårnet, 1. november 1986, side 28.f.

Udgangspunktet er altid: »Når børnene er på besøg, bør man bestræbe sig for at indgive dem Guds ord i deres hjerte, ved så ofte som muligt at studere bibelsk stof med dem og ved at tage dem til menighedens møder.«⁸³ (Min fremhævelse) Jehovas Vidner mener at de ifølge Bibelen har pligt til at undervise deres børn i Jehovas Vidners tro – og undlader de at gøre det kan det betyde tab af frelsen, ikke kun for børnene, men også for dem selv. Dette tages så alvorligt og bogstaveligt, at et helt eller delvist forbud mod en sådan undervisning generelt er uden praktisk værdi. Jeg har kendskab til adskillige tilfælde, hvor børn er taget med til Jehovas Vidners møder eller er blevet regelmæssigt undervist på trods af aftaler om at det ikke ville finde sted. I tre tilfælde er børn under ferieophold under påskud om ferie taget med til Jehovas Vidners kongresser. I det ene tilfælde tog et Vidne sit barn med til Sverige for at deltage i en kongres der. Barnet (9 år) fik klare og direkte instrukser om, at det under ingen omstændigheder måtte nævne over for den udstødte far, og det var en fortalelse fra barnets side et halvt år senere der gjorde at det kom frem.

I den vejledning som Vagttårnsselskabet giver forældre i sager, hvor der fx er afsagt dom mod undervisning i Jehovas Vidners tro og/eller overværelse af deres møder, er der både direkte og indirekte opfordringer til de forældre der er i en sådan situation til at omgå disse forbud. Selvom der i forbindelse med en skilsmisse og fastsættelsen af vilkårene er restriktioner med hensyn til religiøs påvirkning, vil man altid søge at omgå dette, ved at kalde det noget andet end undervisning eller ved at man ændrer den måde hvorpå man underviser. Vagttårnsselskabet foreslår fx i de tilfælde hvor et Jehovas Vidne »er pålagt strenge juridiske restriktioner kan man uformelt fortælle børnene om Guds skaberværk og på andre måder hjælpe dem til at opdyrke kærlighed til Gud.«⁸⁴ (min fremhævelse) At tale »uformelt« med børnene betyder, at man i stedet for at sidde ned og undervise direkte ud fra en af Vagttårnsselskabets skrifter, selv bringer emner bane på en sådan måde at barnet stiller de spørgsmål der kan give anledning til at fortælle om troen. Det kan fx være ved at man ser nyhederne på TV og bruger indslag om kriminalitet, sygdom, krig som anledning. Er der et indslag om cancer kan forældren fx sige: »Hvor er det sørgeligt at mennesker skal dø af kræft. Det godt at den sygdom engang vil blive fjernet af Gud» Eller, hvis der har været et indslag om krigshandlinger: »Synes du ikke det kunne være rart, hvis der ikke længere er krig noget sted på jorden og alle mennesker kunne leve i fred med hinanden?» En klassisk måde at bringe en samtale ind på troen er ved at tage børnene med ud i naturen, og der fortælle dem om 'naturen som Guds skaberværk, hvordan Guds visdom kommer til udtryk der, samt er et vidnesbyrd om, at han vil det bedste for mennesket'.

Et andet eksempel på at de aftaler der bliver indgået i sager om forældremyndighed og vilkår for samkvemsretten er af relativ værdi, fremgår af følgende: »Ofte kan man undgå diskussioner ved at være punktlig og ved at følge de anvisninger for børnenes pleje som den der har forældremyndigheden giver - såfremt, naturligvis, at disse anvisninger er i overensstemmelse med Bibelen.«⁸⁵ (Min fremhævelse) Umiddelbart kan man få det indtryk, at Vidnerne vil efterkomme de retningslinier, der bliver fastlagt for samkvemsretten, at man opfordrer til at få tingene til at fungere på bedst mulige måde. Men det lille ord »så-

⁸³ Vagttårnet, 1. november 1986, side 30.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

fremt«, og den sidste del af sætningen, betyder, at man kun vil gøre det, hvis de vilkår der er fastsat for samkvemsretten ikke er i strid med Vagttårnsselskabets retningslinier og udlægning af Bibelen. Her er igen tale om Jehovas Vidners pligt til at undervise deres børn, herunder det at tage dem med til Jehovas Vidners møder og kongresser. Dette volder især problemer når børnene psykisk har det dårligt med fortsat at modtage undervisning i Jehovas Vidners tro, og ex-Vidnet, som har forældremyndigheden, nedlægger forbud mod at den anden forældre underviser børnene i Jehovas Vidners tro eller tager dem med til Jehovas Vidners møder og stævner. Sådanne forbud vil Jehovas Vidner i de fleste tilfælde ignorere, også i de tilfælde, hvor det fra myndighederne indgår som en betingelse for at kunne opretholde en samkvemsret.

Hvor dramatisk sådanne sager kan udvikle sig, og hvilke konsekvenser det kan få for børnene fik man et eksempel på i sommeren 1994, da en udstødt blev fængslet for at skjule sin 9-årige søn fra hans far, som ikke ville respektere et krav om at sønnen ikke måtte undervises i Jehovas Vidners tro. Uden moderens vidende fortsatte faderen med tage sønnen med til Jehovas Vidners møder når han havde ham hjemme. Dette til trods for at en børnepsykologisk rapport havde fastslået, at de psykiske problemer og natlige mareridt som drengen led af havde sin rod i den religiøse påvirkning.⁸⁶

06.4.5 – Forholdet mellem bedsteforældre og børnebørn

Et særligt problem der kan opstå i forbindelse med udstødelse ses når en udstødt forældre og enten gifter sig eller indgår i et parforhold med en der aldrig har været Jehovas Vidne, og med sig har barnet eller børnene fra sit tidligere ægteskab.

I disse tilfælde vil det sjældent være muligt for forælderen, børnene og bedsteforældrene at være sammen samtidigt. Hvis børn skal være sammen med bedsteforældre, og disse er medlemmer af

»Det vil også være et savn for loyale kristne der har børn og børnebørn, hvis deres børn (som selv er forældre) bliver udstødt. De har måske været vant til at komme på besøg hos deres børn, hvor de også kunne glæde sig over børnebørnene. Nu er deres børn udstødt fordi de har forkastet Jehovas veje og normer. Forholdene er ikke de samme som før. Hvis der opstår en særlig situation i familien kan bedsteforældrene naturligvis afgøre om de vil optage en vis, begrænset kontakt med deres voksne, udstødte børn for at få dette anliggende ordnet. De kan også fra tid til anden have deres børnebørn på besøg hos sig. Men det er sørgeligt at deres børn, ved en ukristen handle måde, forhindrer deres forældre i at få den fulde glæde af at være bedsteforældre.«

Vagttårnet 1. juni 1983, side 23

Jehovas Vidner, vil det som regel ske ved at børnene enten bliver afhentet af bedsteforældrene eller afleveret hos dem, af den udstødte, eller af dennes ægtefælle/samlever. Et barn af et udstødt Jehovas Vidne vil således være afskåret fra at opleve et socialt samvær med forældre og bedsteforældre samtidigt. Dette har afstedkommet ganske groteske situationer, hvor udstødte fx har mødt deres forældre på tog- og rutebilstationer. Her har de udstødte så afleveret deres barn/børn til deres forældre, fordi de ikke ønsker at møde op på den udstødtes bopæl og heller ikke ønsker at deres søn eller datter kom til deres hjem. Udstødte har berettet om, hvor pinligt de har følt sig ved sådanne situationer, og at de har haft meget

⁸⁶ Aalborg Stiftstidende, 5. maj 1995; Ekstra Bladet, 23. maj 1994 og 11. juni 1994.

svært ved at skulle forklare for deres børn, hvorfor deres forældre og bedsteforældre ikke kan være sammen med dem samtidigt.

Et andet problem opstår når bedsteforældre har søgt at opretholde kontakten til børnebørnene uden om den udstødte ved at tage kontakt direkte til ægtefællen/samleveren, som ikke har været medlem af Jehovas Vidner. Bedsteforældre har så inviteret ægtefællen/samleveren og børnebørn til at besøge dem, uden at den udstødte var med. Her har det dog vist sig, at en del ægtefæller til udstødte har afslået at være med til dette. Imidlertid har de udstødte lidt under skyldfølelse, idet de har følt at det var dem der var den direkte årsag til at børnene ikke kan se deres bedsteforældre.

Endnu et problem for udstødte i denne sammenhæng er, at aftaler om at bedsteforældre ikke skal/må påvirke børnene med Jehovas Vidners tro, kun sjældent bliver overholdt. En udstødt fortalte, at hendes 6-årige datter efter et weekendophold hos bedsteforældrene, spurgte moderen ved hjemkomsten: *»Mormor siger at du skal dø og ikke kommer med i den nye verden.«* Moderen begyndte at udspørge datteren og det viste sig, at bedsteforældrene både havde taget barnebarnet med til Jehovas Vidners møder og havde undervist hende ud fra deres skrifter, hver gang hun havde været på besøg. Dette var på trods af, at der var en klar aftale om at dette ikke måtte ske, og overholdelse af denne aftale var forudsætning for, at barnebarnet kunne komme på disse weekendophold.

I de tilfælde hvor det er bedsteforældre der bliver udstødt vil de så godt som altid være afskåret for kontakt med deres børnebørn. For det første fordi deres egne børn ikke må have kontakt med dem, og derved afskæres de automatisk fra børnebørnene. Dernæst er der det forhold, at et Jehovas Vidne ikke vil overlade sit barn til en udstødt forældre af angst for at denne skal påvirke barnet med holdninger der ikke er i overensstemmelse med Vidnernes tro og moral.

06.5 – Vagttårnsselskabet og dets rolle i sager om forældremyndighed

Som det fremgår af de foregående afsnit er Jehovas Vidner af den opfattelse at et barns interesser bedst tilgodeses, hvis det opdrages efter Jehovas Vidners tro, med det for øje at blive et Jehovas Vidne. Dette indebærer bl.a. at barnet skal opdrages til at hade den forældre, der ikke længere er Jehovas Vidne. Barnets behov for den forældre, der er enten udstødt, tilsidesættes.

Som en hjælp til de medlemmer, som skal gennem en retssag for at få eller fastholde samkvemsretten eller forældremyndigheden over børnene har

»Be careful that they don't get the impression that they are in a demonstration at the church assembly, when they would show that the first thing in life are service and going to the Kingdom Hall. Be careful they don't all say that they are going to be pioneers. Plans can be trade, getting married and having children, journalism and all kind of other things.«
- *Preparing for Child Custody Cases*, side 43.

»You do not want to give the impression that your religion requires you to allow your child to die should a medical emergency arise.«
- *Preparing for Child Custody Cases*, side 55.

Vagttårnsselskabets juridiske afdeling i USA udarbejdet en vejledning til brug ved bl.a. retssager. Vejledningen hedder *Preparing for Child Custody Cases*. Der står ikke i hæftet, at den er udgivet af Vagttårnsselskabet, men der kan ikke herske tvivl om at det er tilfældet.⁸⁷ I den engelske udgave af Rigets Tjeneste for august 1992, side 7, og april 1994, side 7, siges der, at Vagttårnsselskabet juridiske afdeling har udarbejdet "a packet" til brug for "child custody cases", og hæftet er af en sådan karakter at det ville være en naturlig del af en sådan "a packet". Sprogbrug og henvisninger til Vagttårnsselskabets litteratur er i stil og indhold stort set identisk med hvad der generelt udgives af Vagttårnsselskabet. Vagttårnsselskabet i Danmark har, i en udtalelse til Holbæk Amts Venstreblad sagt, at de »ikke kender til den håndbog. Den må være lavet til hjælp i amerikanske sager, hvor man har en lidt anden form for sager om forældremyndighed.«⁸⁸ Man kan undre sig over dette. For det første fordi, at alt hvad der udgives af den juridiske afdeling i USA, normalt sendes ud til alle organisationens afdelinger rundt om i verden. For det andet er der tale om et indhold, som har betydning for den danske afdeling af Vagttårnsselskabet. På trods af Vagttårnsselskabets benægtende udtalelser, kunne avisen ikke desto mindre i den samme artikel dokumentere, at en navngiven jurist fra Vagttårnsselskabets juridiske afdeling i USA har rådet Jehovas Vidner i Norge til at benytte sig af håndbogen. Hvad der imidlertid stærkt indicerer at Vagttårnsselskabet i Danmark kendte til *Preparing for Child Custody Cases*, da de over for Holbæk Amts Venstreblad hævdede det modsatte, fremgår af deres interne medlemsblad Rigets Tjeneste. I et tillæg til udgaven for januar 1991, er der et helt afsnit som bærer meget tydeligt præg af at følge de retningslinier der er fremført i håndbogen.⁸⁹

I håndbogens forord siges det at den er udarbejdet for at hjælpe medlemmer af Jehovas Vidner til bedre at kunne besvare spørgsmål ved en domstol, hvor man i sager om forældremyndighed har rettet opmærksomheden på de lærepunkter hos Jehovas Vidner, som kan have indflydelse på barnets velbefindende. Videre siges det, at den også er udarbejdet med henblik på at forberede Vidne-forældre på de børnepsykologiske undersøgelser, der kan forekomme når det skal afgøres hvem af forældrene der skal have tildelt forældremyndigheden.

At Vagttårnsselskabet har lavet en håndbog, som Jehovas Vidner kan hente hjælp fra i forbindelse med retssager, kan der for så vidt ikke indvendes noget imod. Man må imidlertid forholde sig stærkt kritisk til indholdet i *Preparing for Child Custody Cases* når den på mange måder hovedsageligt tager sigte på at forberede medlemmerne på at fortælle 'halve sandheder', eller endog give direkte vildledende svar.

Oven for henviste jeg til et citat fra *Tillæg til Rigets Tjeneste*, som havde et tydeligt sam-

⁸⁷ Denne antagelse bliver yderligere bestyrket af et brev fra "Legal Department" (Watchtower Bible and Tract Society of New York) dateret den 26. juli 1988, hvor der siges: "*We particularly draw your attention to the booklet entitled Preparing For Child Custody Cases. The questions and other information in this booklet should help you and your attorney understand the nature of the attack that may be made against a parent who is one of Jehovah's Witnesses.*" Brevet vedrører svar på en henvendelse fra et Jehovas Vidne, der beder om hjælp i forbindelse med en sag om forældremyndighed.

⁸⁸ Holbæk Amts Venstreblad, 4. november 1992.

⁸⁹ Det afsnit der er tale om er fra *Preparing for Child Custody Cases*, side 55, punkt 6, og dette afsnit er på mange måder identisk med dele af det der skrives på side 4 i det danske tillæg til Rigets Tjeneste for januar 1991. Det pågældende afsnit er gengivet på side 55.

menfald med ordlyden i *Preparing for Child Custody Cases*. Når jeg på side 55 vælger at bringe dette afsnit i sin fulde ordlyd (sammen med et uddrag fra det interne medlemsblad Rigets Tjeneste) er det fordi det tegner et godt billede af den måde Vagtårnsselskabet om nødvendigt ved bevidst manipulation søger at fordreje kendsgerninger for at få deres synspunkter gennemtrumfet. Dette handler ganske vist om de problemer der kan opstå ved blodtransfusion, men det illustrerer også den holdning der gør sig gældende ved sager i statsamter og ved domstole i forbindelse med forældremyndighed og samkvemsret.

PREPARING FOR CHILD CUSTODY CASES, side 55:

6. You may be asked questions about your refusal to take blood or blood products. You may be questioned about whether you would permit your child to die because of your refusal to consent to a blood transfusion. Rather than just explaining your hope in your child's resurrection in God's new world and deemphasizing the importance of your child's life in this system, show a balanced view and state in positive terms the medical steps that you would take to assure the child had the best possible medical treatment available. Be prepared to discuss with the evaluator specific alternative medical treatments which would be available to the child if some doctor was of the opinion that blood was needed. You do not want to give the impression that your religion requires you to allow your child to die should a medical emergency arise.

Spørgsmål man skal være på vagt over for

28 Du bør også være klar over at nogle af de spørgsmål som læger og myndighedspersoner stiller, stilles med bagtanke. Et af de almindeligste spørgsmål man kommer ud for, lyder:

• „Vil De hellere dø (lade Deres barn dø) end gå med til en 'livreddende blodtransfusion'?”

29 Hvis du svarer ja, vil det *religiøst set* være rigtigt. Men et sådant svar vil ofte blive misforstået og kan i nogle tilfælde endda afføde en ugunstig afgørelse. Du må huske på at du ikke er i tjenesten. Du taler om behovet for nødvendig lægebehandling. Du må derfor tilpasse dig dine tilhørere. — Sl. 39:1; Kol. 4:5, 6.

30 For en læge eller myndighedsperson kan et „ja” betyde at du gerne vil være martyr eller at du vil ofre dit barn for din tro. Det vil som regel ikke hjælpe at du *i den situation* fortæller om din stærke tro på opstandelsen. De vil stemple dig som en religiøs fanatiker der ikke kan træffe fornuftbegrundede afgørelser når der står menneskeliv på spil. Og hvis det er dit barn det gælder, vil de opfatte dig som en forsømmelig fader eller moder der nægter barnet en såkaldt „livreddende” behandling.

31 Men du afviser IKKE lægebehandling som sådan. Du er blot uenig med lægen om HVILKEN FORM for behandling der skal anvendes.

des. **Dette synspunkt vil ofte ændre hele billedet for dem — og for dig selv med.** Desuden er det vildledende når de søger at give det indtryk at blod er den sikreste og ENESTE „livreddende” behandlingsform. (Se *Hvordan kan blod redde dit liv?*, siderne 7-22.) Det må du gøre dem helt klart. Hvordan? Du kunne svare:

• „Jeg ønsker ikke at dø (at mit barn skal dø). Hvis jeg havde ønsket at dø (at mit barn skulle dø), var jeg blevet hjemme. Men jeg kom her for at søge behandling for at leve (for at mit barn kunne leve). Det jeg ønsker, er *en alternativ behandling uden blod. Der findes alternativer.*”

32 Andre spørgsmål som læger eller myndighedspersoner stiller, lyder:

• „Hvad nu hvis jeg alligevel giver Dem blod? Bliver De så krævet til ansvar for det? Vil De blive udelukket af deres tro eller gå glip af det evige liv? Hvordan vil De blive betragtet af Deres menighed?”

33 En søster svarede en dommer at hun ikke ville blive holdt ansvarlig for hvad han besluttede. Det var naturligvis rigtigt på én måde, men dommeren udlagde det sådan at eftersom hun ikke ville blive krævet til ansvar, kunne han påtage sig ansvaret for hende. Han beordrede transfusion.

Kildemateriale

Vagttårnsselskabet

Giv agt på jer selv og på hele hjorden (1991 udg.)
Hjælp til forståelse af Bibelen, hæfte 12
Lad os ræsonnere ud fra Skriften
Ny Verden-oversættelsen
Our Kingdom Ministries, august 1992
Preparing for Child Custody Cases
Rigets Tjeneste, april 1994
Rigets Tjeneste, august 2002
Spørgsmål vedrørende tjenesten på arbejdsmarken
Studier i Skriften, bind VI

Vagttårnet 15. juli 1951
Vagttårnet 1. juni 1952
Vagttårnet 15. juni 1953
Vagttårnet 1. november 1963
Vagttårnet 15. november 1963
Vagttårnet 1. juni 1976
Vagttårnet 15. januar 1980
Vagttårnet 15. november 1980
Vagttårnet 1. november 1981
Vagttårnet 15. november 1981
Vagttårnet 15 marts 1982
Vagttårnet 1. juni 1983

Vagttårnet 15. juni 1983
Vagttårnet 15. juli 1985
Vagttårnet 1. august 1985
Vagttårnet 1. november 1986
Vagttårnet 15. april 1988
Vagttårnet 15. november 1988
Vagttårnet 15. august 1990
Vagttårnet 1. april 1991
Vagttårnet 15. juni 1991
Vagttårnet 1. juni 1992
Vagttårnet 1. oktober 1992
Vagttårnet 1. oktober 1993
Vagttårnet 15. april 1994
Vagttårnet 1. juli 1994
Vagttårnet 1 november 1994
Vagttårnet 15. september 1995
Vagttårnet 1. november 1995
Vagttårnet 15. december 1995
Vagttårnet 1. januar 1996
Vagttårnet 15. januar 1996
Vågn op! 22. april 1991
Vågn op! 22. september 1991
Vågn op! 8. december 1997

Brev fra ”Legal Department” (Watchtower Bible and Tract Society of New York) dateret den 26. juli 1988.

Aviser, m.m.

Det Fri Aktuelt, 19. januar 1990
Ekstra Bladet, 23. maj 1994
Ekstra Bladet, 11. juni 1994
Holbæk Amts Venstreblad, 4. november 1992

Kristeligt Dagblad 10. februar 1995
Politiken, 24. maj 1992
”STRAX”, Danmarks Radio P3, 7. november 1996
Aalborg Stiftstidende, 5. maj 1995

Bøger og tidsskrifter

Franz, Raymond: *Samvittighedskrise*, Kommentarforlaget
Henriksen, Søren Bo Rødgaard: *Dømt til død? – hæfte 1*, Eget forlag 2006